

Hukuk Fakültesi Dergisi
Ankara Hacı Bayram Veli University
Faculty of Law Review

ISSN: 2651-4141 e-ISSN: 2667-4068
Cilt / Volume 29 Ekim / October 2025 Sayı / No. 4

**YABANCI UNSURLU GÖLGE YAZARLIK SÖZLEŞMESİNİN
ESASINA UYGULANACAK HUKUK**

THE APPLICABLE LAW TO GHOSTWRITING AGREEMENTS WITH
FOREIGN ELEMENT

Erman EROĞLU*

ÖZET

Gölge yazarlık ilişkisi, eser sahibinin oluşturduğu bir eserin başka biri tarafından kendi adıyla yayımlanmasına rıza göstermesiyle ortaya çıkmakta olup; özellikle eser sahipliği ile mali ve manevi hakların devri bakımından önemli hukuki tartışmalara yol açmaktadır. Bu sözleşmeler yabancılık unsuru içerdiğinde, ilişki daha da karmaşık hale gelmektedir. Nitekim, eser sahipliği ve manevi hakların devredilemez niteliği nedeniyle, bu tür sözleşmelerde tarafların hukuk seçimi serbestisi belirli sınırlamalara tabidir. Bu makalede, 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun (MÖHUK) hükümleri çerçevesinde, gölge yazarlık sözleşmelerine uygulanacak hukukun belirlenmesine ilişkin esaslar değerlendirilmiş; özellikle MÖHUK m. 24 ve m. 28 hükümleri doğrultusunda çözüm önerilerinde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Gölge yazarlık, Uygulanacak hukuk, Manevi hakların devri, Doğrudan uygulanacak kurallar, Kamu düzeni*

* **Dr. Öğr. Üyesi**, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı/ANKARA, **E-Posta:** erman.eroglu@asbu.edu.tr, **ORCID:** 0000-0002-1371-3240, **DOI:** 10.34246/ahbvuhfd.1694804.

- **Atıf Şekli/Cite As:** Eroğlu, Erman, “Yabancı Unsurlu Gölge Yazarlık Sözleşmesinin Esasına Uygulanacak Hukuk”, HBV-HFD, 2025, C. 29, S. 4, s. 1637-1674.
- **İntihal/Plagiarizm:** Bu makale intihal programında taranmış ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir./This article has been scanned via a plagiarism software and reviewed by at least two referees.

ABSTRACT

Ghostwriting is the term used to describe a person allowing his/her original work to be released under another's name. This practice commonly gives rise to legal concerns, particularly regarding the determination of authorship and the transfer of economic and moral rights. In terms of ghostwriting agreement, the legal consequences get considerably more complicated when such contracts involve foreign elements. With respect to freedom to choose the applicable law, the parties do not have absolute discretion, as moral rights and authorship are regarded inalienable. This article examines the applicable legal framework for ghostwriting agreements under Turkish Law No. 5718 on Private International Law and Procedural Law (MÖHUK) and explores potential legal solutions within the scope of Articles 24 and 28.

Keywords: *Ghostwriting, Applicable law, Transfer of moral rights, Overriding mandatory rules, Public policy*

EXTENDED ABSTRACT

In the digital era, ghostwriting, where the writer of a work is not publicly recognized and credit is given to another person, has become increasingly widespread, particularly in areas such as publishing, academia, and political communication. Although this method has practical advantages such as reducing time and leveraging specialized skills, it also raises difficult legal issues under private international law, particularly when numerous jurisdictions are involved.

Turkish legislation contains no explicit provisions addressing ghostwriting. Law No. 5718 on Private International Law and Procedural Law (MÖHUK) governs agreements involving parties based in different countries, works disseminated globally, or publishing contracts that cross-borders.

The first legal question in cross-border ghostwriting situations is how the contracts are classified under Turkish law. These agreements are typically regarded sui generis, which means they do not fit easily into traditional legal categories such as service or publishing contracts. Instead, they are hybrid in nature, combining parts of intellectual property rights with contractual duties.

The second legal question is whether parties can select the applicable law under MÖHUK. Article 28 embodies the principle of party autonomy, permitting the parties to select the governing law for their contract. However, this autonomy is valid only when a genuine foreign element exists. Choosing

to apply foreign law does not, by itself, convert a domestic agreement into an international one.

The third legal issue concerns the determination of the applicable law in the absence of a choice of law by the parties. In the absence of a choice of law clause, the applicable law is determined using objective connecting factors. For contracts involving the transfer or licensing of intellectual property, the law is typically based on the habitual residence or principal place of business of the transferor, i.e. the ghostwriter.

The fourth legal issue concerns whether the rule of lex loci protectionis is applicable in the context of the transfer of moral rights under a ghostwriting agreement. These rights are governed not by party autonomy but by Article 23 of MÖHUK, which applies the lex loci protectionis, the law of the country where protection is sought. These rights are considered inalienable and cannot be waived or assigned. Any attempt to do so is deemed null and void, as a matter of Turkish public policy, in line with Article 5 of MÖHUK. This approach is quite different from legal systems like that of the United States of America, where limited waivers of moral rights are sometimes permitted. However, under Turkish law, the principle of lex loci protectionis does not apply to ghostwriting agreements, since these contracts involve only the transfer of the right to exercise moral rights, not the moral rights themselves.

The fifth legal issue concerns whether economic rights can be fully assigned under a ghostwriting agreement. While economic rights, such as reproduction and distribution, can generally be transferred under Turkish law.

The sixth legal issue is about when Turkish public policy and overriding mandatory rules would become applicable in the context of a ghostwriting agreement. Articles 6 and 31 of MÖHUK, which govern overriding mandatory provisions, also play a significant role. These articles permit certain Turkish laws to apply even if another country's law has been chosen, particularly when the country's fundamental economic, social, or moral interests are at stake. However, courts apply these exceptions cautiously and only in exceptional cases. In addition, public policy can also impact whether a ghostwriting agreement is enforceable. For instance, Turkish courts may refuse to recognize or enforce a contract clause allowed under foreign law if it contradicts the essential values of Turkish legal principles, especially those protecting authorship and moral integrity. In some cases, ghostwriters work under employment contracts. Article 27 of MÖHUK ensures that even when

parties choose a particular legal system, that choice cannot strip an employee of the minimum protections provided by the law of the country where the work is typically carried out.

On balance, although ghostwriting is often seen as a practical arrangement, it raises complex issues under private international law, especially in countries like Türkiye, where moral rights are strongly defended. As cross-border collaboration in media, publishing, and academia continues to grow, legal professionals must navigate a delicate balance between contractual freedom and non-transferable intellectual property rights. They must also stay alert to mandatory rules and public policy limitations that could override party autonomy and potentially render parts of a ghostwriting agreement unenforceable under Turkish law.

GİRİŞ

Hukuk sistemleri, toplumsal ihtiyaçlara ve teknolojik gelişmelere paralel olarak sürekli bir değişim ve dönüşüm içindedir. Bu dönüşüm, özellikle fikri mülkiyet hukuku alanında yeni hukuki sorunların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Son yıllarda dijitalleşmenin etkisiyle yaratıcı sektörlerde yaşanan gelişmeler, “gölge yazarlık” olarak adlandırılan ve bir kişinin oluşturduğu eser üzerinde başka bir kişinin adının belirtilmesi suretiyle gerçekleştirilen uygulamayı yeniden hukuki tartışmaların merkezine taşımıştır. Tarihi kökenleri oldukça eski dönemlere dayanan gölge yazarlık olgusu, günümüzde edebiyat, siyaset ve hukuk gibi birçok farklı alanda yaygın şekilde karşımıza çıkmakta olup, farklı hukuk sistemlerinin bu kuruma yaklaşımı önemli bir mesele haline gelmiştir.

Gölge yazarlık uygulamasının hukuki niteliği; eser sahipliği, mali ve manevi hakların devri ve korunması gibi temel kavramlar çerçevesinde, hem Türk hukukunda hem de milletlerarası hukukta tartışmalı bir karakter arz etmektedir. Özellikle yabancı unsurlu gölge yazarlık sözleşmelerinde, 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun¹ (MÖHUK) hükümleri uyarınca hangi hukukun uygulanacağı meselesi büyük bir önem taşımaktadır. Zira söz konusu sözleşmelere uygulanacak hukuk, yalnızca taraflar arasındaki sözleşmesel ilişkiyi değil, aynı zamanda eserin gerçek yaratıcısının haklarının korunmasını da doğrudan etkilemektedir. Bu durum, hem eser sahipliğinden kaynaklanan hakların korunması hem de

---

¹ RG, 12.12.2007, S.26728.

hukuki öngörülebilirliğin sağlanması bakımından ayrıca önemlidir.

Bu makalede, Türk hukukunda gölge yazarlık sözleşmelerinin hukuki niteliği ile bu sözleşmelere uygulanacak hukukun tespiti, 5718 sayılı MÖHUK hükümleri çerçevesinde ayrıntılı biçimde incelenmektedir. Makalenin amacı; gölge yazarlık sözleşmesi özelinde eser sahipliğinin hukuki esaslarının ortaya koymak, sözleşmeden doğan hak ve borçların hangi hukuk düzenine tabi olacağına belirlemek ve bu süreçte doğrudan uygulanan kurallar ile kamu düzeni müdahalesinin işlevi irdelemektir. Bu çerçevede öncelikle, gölge yazarlık kavramı genel hatlarıyla tanımlanmakta; ardından sözleşmenin hukuki niteliği ve unsurları değerlendirilmekte; devamında, yabancı unsurlu gölge yazarlık sözleşmelerine uygulanacak hukuk, bağlama kuralları ile kamu düzeni ve doğrudan uygulanan kurallar bakımından ele alınmaktadır. Son olarak, Türk hukukunda gölge yazarlık sözleşmelerinin mevcut durumu ve karşılaşılan hukuki sorunlar hakkında genel bir değerlendirme yapılmaktadır.

I. TÜRK HUKUKUNDA GÖLGE YAZARLIK SÖZLEŞMESİNİN DÜZENLENMESİ

A. Gölge Yazarlık Kavramı

1. Genel Olarak

Gölge yazarlık, bir kişinin başkası adına yazılı bir eser oluşturması ve bu eserin yazarı olarak başka bir kişinin gösterilmesi durumudur. Gölge yazarlık uygulaması², uzun bir geçmişe sahip olup³ tarih boyunca çeşitli alanlarda kendini göstermiştir⁴. Bu uygulama, genellikle bir kişinin belirli bir konuda yeterli bilgi, uzmanlık ya da deneyime sahip olmadığı durumlarda gündeme gelmektedir. Bununla birlikte; zaman yönetimi, yazı yazma becerisi ya da yaratıcılık gibi başka nedenlerle de tercih edilebilmektedir. Bu sebeplerden dolayı gölge yazarlık, pek çok farklı alanda karşımıza çıkmaktadır. Özellikle

² Anglo-Sakson kültüründe, gölge yazarlığın yaygın bir biçimde hayat bulduğu görülmektedir. Anglo-Sakson yazın dünyasında “ghostwriter” olarak bilinen bu uygulama, doğrudan çevirisiyle “hayalet yazar” anlamına gelse de, Türk hukuk terminolojisinde «gölge yazar» olarak kabul edilmiştir.

³ Roma ve Antik Yunan dönemlerinde; politikacılar, filozoflar ve tarihçiler, gölge yazarlığı etkin bir şekilde kullanmışlardır. Bu uygulama, antik dönemdeki düşünürlerin ve liderlerin fikirlerini yayma ve entelektüel üretkenliklerini sürdürme stratejilerinin bir parçası olarak değerlendirilmiştir. Gölge yazarlık, bu dönemdeki akademik ve siyasi üretkenlikte önemli bir rol oynamıştır. Bkz. Paralikas, s. 72.

⁴ Gölge yazarların tarih üzerindeki etkisi için bkz. Mumford/Bayford, s. 1-16.

politik⁵, edebi⁶ ve biyografik⁷ eserlerde gölge yazarların varlığı yaygındır. Yalnızca siyaset, edebiyat ya da sanat dünyasında değil sıradan insanların da herhangi bir yazıyı kaleme alırken gölge yazar kullandıkları bilinmektedir⁸. Bununla birlikte, gölge yazarlığın hukuk dünyasında da kullanıldığı durumlar

⁵ Siyaset dünyasında, gölge yazarlık oldukça sık başvurulan bir yöntemdir. Yoğun iş temposuna sahip olan devlet başkanları, bakanlar veya diğer üst düzey siyasi figürler; fikirlerini, görüşlerini ya da politik hareketlerine temel oluşturacak kitapları kaleme almak için yeterli zamana sahip olmayabilirler. Bu gibi durumlarda gölge yazarlık gündeme gelmekte ve siyasetçi adına eser yazılmaktadır. Bu eser, siyasetçinin adı altında kamuoyuna sunulmaktadır. Örneğin; 2003 Amerika Birleşik Devletleri Başkanlık seçimleri öncesinde, başkan adaylarından Dennis Kucinich, diğer adayları kampanya sürecinde kendi adlarına yazılan kitapları başkalarına yazdırmakla suçlamıştır. Kucinich, bu durumu eleştirirken “Eğer Başkan’ın gölge yazarı varsa, o zaman Başkan kimdir?” şeklinde bir ifadede bulunmuştur. Bu açıklama, gölge yazarlık uygulamalarının sadece yazılı eserlerde değil, aynı zamanda siyasi kampanyalarda da nasıl rol oynayabileceğine dikkat çekmiştir. Bkz. Brandt, s. 549-571; Ayrıca, siyasetçilerin hayat hikayelerini anlatan otobiyografik eserler de çoğunlukla gölge yazarlar tarafından yazılmaktadır. Hillary Clinton’ın *It Takes a Village* adlı otobiyografik eserinin, bir gölge yazar tarafından 120.000 Amerikan doları karşılığında kaleme alınması, bu uygulamanın bir örneğidir. Bkz. Lastowka, s. 1222; Siyaset dünyasındaki bu örnekler, gölge yazarlığın tarihsel olarak da önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Birçok tarihi figürün, önemli metinlerini ya da anılarını yazdırırken gölge yazarlardan faydalandığı bilinmektedir. Bu durum sadece modern siyasetçilerle sınırlı kalmamış; geçmişte de çeşitli krallar, devlet adamları, hatta filozoflar gölge yazarlık hizmetinden yararlanmışlardır. Bu sayede, hem kişisel anıların hem de önemli devlet belgelerinin günümüze ulaşması mümkün olmuştur. Gölge yazarlar, adeta tarihin birer isimsiz aktörleri olarak sahnenin arkasında her daim yer almışlardır. Detaylı bilgi için bkz. May, s. 459-465.

⁶ Gölge yazarlık müessesesi, edebi dünyada da kendine önemli bir yer edinmiştir. Özellikle popüler edebiyatın yaygınlaşmasıyla birlikte, edebi eserlerin üretimi hızlanmış ve bu noktada gölge yazarlara ihtiyaç doğmuştur. Nitekim, oldukça ünlü yazarlardan bazılarının popüler eserlerini hızlı bir şekilde yayımlamak için gölge yazarlarla çalıştığı iddia edilmiştir. William Shakespeare, bu bağlamda öne çıkan önemli bir figürdür. Shakespeare’in yaşadığı dönemde aristokratların edebi eserler kaleme alması, genellikle sosyal ve kültürel normlara uygun görülmemiştir. Bu sebeple, bazı aristokratların eserlerinin Shakespeare’in adı altında yayımlandığına dair iddialar ortaya atılmıştır. Detaylı bilgi için bkz. Garber, s. 1-28.

⁷ Gölge yazarlığın kendini gösterdiği bir diğer önemli alan ise biyografi yazım dünyasıdır. Ünlü isimlerin, sanatçıların ya da sporcuların hayat hikayelerini anlatan eserler, sıklıkla gölge yazarlar tarafından kaleme alınmaktadır. Bu tür eserlerde ünlü kişi, ana kaynağı sağlamakta ve olayları aktarmakta; ancak eserin nihai hali, gölge yazarın elinden çıkmaktadır. Bu iş birliği, çoğu zaman eserin daha akıcı, ilgi çekici ve profesyonel bir dille yazılmasına olanak tanımaktadır. Özellikle medya dünyasında, gölge yazarların rolü büyüktür; zira birçok ünlü, kendi adı altında yayımladığı kitapları yazacak vakit bulamayabilmektedir. Ünlü şahsiyetlerin hayatlarına yönelik artan magazineli ilgi, bu alandaki talebin belirgin bir şekilde artmasına katkıda bulunmuştur. Bkz. Yellin, s. 18.

⁸ Knapp/Hulbert, s. 1-4; Yayımlanan bir eserin üzerinde ismini görmek isteyen herkes, gerekli şartları sağladığında bu yönetime başvurabilmektedir. Gölge yazarlar, eserin gerçek yaratıcıları olsalar da, adları nadiren bilinir ve genellikle sahnenin arkasında kalırlar. Bkz. Grossman, s. 10 vd.

bulunmaktadır⁹. Kişinin hukuki bilgisinin yetersizliği nedeniyle dilekçesini bir başkasına yazdırarak bu dilekçeyi mahkemeye kendi adıyla sunması, bu duruma bir örnek teşkil etmektedir¹⁰. Ülkemizde halen yaygın şekilde varlığını sürdüren arzuhalcilik de bu duruma başka bir örnek olarak gösterilebilir.

Türk hukukunda gölge yazarlık kavramı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu¹¹ (FSEK) kapsamında açık bir tanıma sahip değildir. FSEK, eser sahibinin haklarını koruma altına alırken, eserin gerçek yazarının kim olduğuna ilişkin bir düzenleme getirmemekte ve gölge yazarlık uygulamasına dair özel bir hüküm içermemektedir¹². Bu durum, gölge yazarlığın hukuki statüsünün ve eser sahipliğinin belirsizliğini artırmakta; dolayısıyla eserin asıl yaratıcılarının haklarının nasıl korunacağı sorusunu gündeme getirmektedir.

2. Gölge Yazarlık Kavramının Benzerlik Gösterdiği Diğer Kavramlarla Kıyası

Gölge yazar kavramı, kendine özgü bir kavram olmasına rağmen, bazı hukuki kavramlarla karıştırılabilmektedir. Bu kavramlar arasında en sık karışıklığa yol açanlardan biri “müstear ad” kavramıdır. Gölge yazarlık ile müstear ad arasındaki farkların belirlenmesi, hukuki açıdan önemli bir ayırım yapmayı gerektirmektedir. Gölge yazarlıkta, yazının gerçek yazarı eseri üretmekte; ancak eserin üzerinde başkasının adı yer almaktadır. Yani eserin fikri içeriği gölge yazar tarafından oluşturulsa da, eser sahibi olarak başka bir kişi kabul edilmektedir. Bu nedenle gölge yazarlık, yazarlık ve eser sahipliği kavramları bakımından farklı bir yapı sunmaktadır¹³. Öte yandan, müstear ad; bir yazarın, gerçek kimliğini ifşa etmekten kaçınmak amacıyla başvurduğu takma isim kullanımını ifade etmektedir. Yazar, kendi eserlerinde bu takma

⁹ Amerika Birleşik Devletleri’nde, Yüksek Mahkeme kararlarını kaleme alan raportörler aslında bir nevi gölge yazar işlevi görmektedir. Bu raportörler, hakimlerin görüşlerini metne döküp mahkeme kararlarının yazım sürecinde aktif rol oynamaktadır. Hakimler kararı vermiş olsa da, metnin teknik kısmının büyük oranda raportörlerin eseri olduğu kabul edilmektedir. Bu yönde bkz. Moynihan Jr, s. 37; tetkik hakimlerinin kısmi katkıda bulunduğu ve bu sebeple gölge yazar olamayacağına için aksi görüş için bkz. Posner, s. 148.

¹⁰ Aprile, s. 26.

¹¹ RG, T. 13.12.1951, S. 7981.

¹² Bu durum, Türk hukukunun Kıta Avrupası hukuk sistemine dahil olmasından kaynaklanmaktadır. Nitekim, Kıta Avrupası hukuk sistemini benimsemiş ülkelerde buna ilişkin özel bir düzenleme bulunmamasıyla birlikte, çeşitli sınırlamalara da tabi tutulmaktadır. Anglo-Amerikan hukuk sisteminde ise gölge yazarlık konusunda daha esnek bir tutum benimsenmekte, bu durum tamamen sözleşme serbestisi bağlamında değerlendirilmektedir. Bkz. Zaytseva, s.29.

¹³ Göka/Erdem, s. 502.

ismi kullanarak eserlerini anonim şekilde yayımlayabilmektedir. Bu durumda, eserin gerçek yazarı bilinmemekte; ancak yazarın kimliğini açığa çıkarma hakkı saklı kalmaktadır. Müstear ad ile gölge yazarlık arasındaki en temel fark, eserin yazarının kim olduğuna ilişkin bilginin kontrolüdür¹⁴. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus, müstear ad belirleme yetkisinin bir başkasına verilmesi durumunda, gölge yazarlığa benzer bir durumun ortaya çıkabileceğidir. Diğer bir ifadeyle, bir yazar müstear ad kullanarak eserini yazdırırken bu ismi başka bir kişi belirleyebilmekte ve bu noktada gölge yazarlığa yakın bir ilişki söz konusu olabilmektedir¹⁵.

Gölge yazarlıkla karıştırılabilen bir diğer kavram ise “metin yazarlığı” ve “içerik yazarlığı”dır. Metin yazarlığı, genellikle pazarlama ve reklamcılık sektöründe yer alan; bir ürün veya hizmeti tanıtmak için kısa, etkili ve çarpıcı metinler hazırlayan kişileri ifade etmektedir. İçerik yazarlığı ise internet sayfalarında, bloglarda ya da dijital mecralarda yazılı ya da görsel materyaller hazırlayan kişileri kapsamaktadır. Her iki yazar türünde de yazarın ismi genellikle görünmemekte; hazırlanan içerikler anonim olarak yayımlanmakta ve bu içeriklerin sahibi olarak bir kişi değil, genellikle bir şirket veya marka kabul edilmektedir. Ancak bu durum, gölge yazarlık ile tamamen özdeş değildir. Zira gölge yazarlıkta, eser sahibi olarak başka bir kişi ya da kuruluş gösterilse bile, eserin gerçek yazarı gölge yazardır. Eserin yaratıcı sürecine esas katkıyı yapan kişi, görünürdeki yazar değildir. Metin yazarları ve içerik yazarları ise anonim kalarak ya da doğrudan şirket adına çalışarak içerik üretmekte ve bu içerikler çoğunlukla ticari amaçlar için kullanılmaktadır. Metin yazarının, ticari içeriklerde adını kullanmaması durumunda, içerik sahibi olarak bir şirket ya da marka gösterilebilmektedir¹⁶.

B. Gölge Yazarlık Sözleşmesinin Hukuki Niteliği ve Unsurları

Yukarıda ifade edildiği üzere, gölge yazarlık; bir eserin gerçek yazarı tarafından oluşturulmasına rağmen, eserin başka bir kişi tarafından yayımlanmasını ifade eden bir durumdur¹⁷. Bu durumun hukuki çerçevesi, gölge yazar ile görünürdeki yazar arasında yapılan sözleşmeyle

---

¹⁴ Karaaslan, s. 766.

¹⁵ Göka/Erdem, s. 503 dn. 13; Suluk/Karasu/Nal, s. 83; Karaaslan s. 766 dn. 14.

¹⁶ Karaaslan s. 766 dn. 14.

¹⁷ Gölge yazarlık sözleşmesinin konusunu, yazılı bir eser oluşturmaktadır. Ancak bu sözleşmenin, gölge ressamlık (ghostpainting) ya da gölge bestecilik (ghostcomposing) gibi alanlarda kullanılması da mümkündür. Bkz. Paralikas, s. 72 dn. 3.

belirlenmektedir¹⁸. Gölge yazarlık sözleşmesi, eserin gerçek yaratıcısı ile görünürdeki yazar arasındaki ilişkiyi düzenlemekte ve gölge yazarın eseri hangi kapsamda ve nitelikte oluşturacağını belirlemektedir. Ancak gölge yazarlığın, hukuken tanınan bir meslek olmaması; bu sözleşmelerin hukuki niteliğini belirleme konusunda çeşitli belirsizlikler yaratmaktadır¹⁹. Doktrinde, bir kişinin başka biri adına eser kaleme alması ve bu eserin, eseri fiilen kaleme alan kişinin adı belirtilmeksizin yayımlanmasına rıza göstermesi halinde; taraflar arasında yapılan anlaşmanın niteliği, somut olayın özelliklerine göre farklı hukuki çerçevelerde değerlendirilebilmektedir²⁰. Bu bağlamda, söz konusu hukuki ilişkinin; eser sözleşmesi, vekalet sözleşmesi, hizmet sözleşmesi, satış sözleşmesi, lisans sözleşmesi ya da yayım sözleşmesi olarak nitelendirilebileceği ileri sürülmektedir²¹. Ne var ki bu tür sözleşmeleri ayırt edici nitelikteki esaslı unsur, yani eseri meydana getiren kişinin bu eserin kendi adı belirtilmeksizin yayımlanmasına açıkça muvafakat göstermesi, mevzuatımızda açık bir şekilde düzenlenmiş değildir. Bir sözleşmenin temel unsurları, mevzuatta öngörülen tipik sözleşme türlerinden herhangi biriyle kısmen bile örtüşmüyorsa, bu sözleşmenin ne karma ne de birleşik sözleşme olarak nitelendirilmesi mümkündür. Bu durumda, söz konusu hukuki ilişkinin *sui generis* bir sözleşme olarak kabul edilmesi gerekmektedir²².

Gölge yazarlık sözleşmesinin üç temel unsuru bulunmaktadır. Bunlar; gölge yazarın bir eser yaratmış veya yaratacak olması²³, bu eserin başka bir kişinin (görünürdeki yazarın) adıyla umuma arz edilmesi²⁴ ve bu hususta tarafların anlaşmış olmalarıdır²⁵. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki, taraflar arasındaki bu sözleşme yalnızca gölge yazar ve görünürdeki yazar

¹⁸ Paralikas, s. 72 dn. 3.

¹⁹ Karaaslan s. 767 dn. 14.

²⁰ Göka/Erdem, s. 511 dn. 13.

²¹ Göka/Erdem, s. 511 dn. 13; Karaaslan s. 768 dn. 14.

²² Gölge yazarlık, sözleşme kurulduktan sonra ortaya çıkabileceği gibi, sözleşme kurulmadan önce oluşturulmuş eserler üzerinden de gerçekleşebilir. Bkz. Bellican, s.89-90; Karaaslan s. 767 dn. 14; Göka/Erdem, s. 494 dn. 13.

²³ Knapp/Hulbert, s. 1-4 dn. 8; Göka/Erdem, s. 512 dn. 13.

²⁴ Görünürdeki yazarın yükümlülükleri, sözleşmenin ivazlı olup olmamasına göre değişir. İvazlı bir sözleşmede, görünürdeki yazar, gölge yazara belirli bir ödeme yapma yükümlülüğüne sahiptir. Genellikle bu ödeme, bir miktar parayı içerir. Gölge yazarın, eserden elde edilen gelirin bir kısmına ortak edilmesi de mümkün olabilir; fakat bu durum, sözleşme ile kararlaştırılmalıdır. Bkz. Göka/Erdem, s. 514 dn. 13.

²⁵ Göka/Erdem, s. 491-492 dn. 13; Karaaslan s. 766 dn. 14.

arasında olmak zorunda değildir; kimi zaman yayınevleri de sözleşmenin tarafı olabilmektedir²⁶. Bu unsurların her biri, gölge yazarlık ilişkisini ve sözleşmesinin kapsamını belirlemede önemli rol oynamaktadır.

II. YABANCI UNSURLU GÖLGE YAZARLIK SÖZLEŞMESİ-NE UYGULANACAK HUKUK

A. Yabancı Unsur

Bir uyumsuzluğun, kanunlar ihtilafı hukukuna tabi olabilmesi için, yabancı unsura sahip olması gerekmektedir. Doktrinde, bir hukuki ilişki veya olayın; başvuru ülkenin hukuk sistemi dışında, bir ya da daha fazla başka ülkenin hukuk sistemiyle bağlantılı olması “yabancı unsur” olarak tanımlanmaktadır²⁷. Bu unsur, ilgili hukuki ilişkinin belirli bir ülkenin sınırlarını aşarak milletlerarası bir nitelik kazanmasını sağlamaktadır.

Sözleşmeden doğan borç ilişkilerinde yabancı unsur, genel olarak kişi ya da yer itibarıyla ortaya çıkmaktadır. Gölge yazarlık sözleşmelerinde yabancılık unsuru; sözleşmenin taraflarının uyruğu, yerleşim yeri, ifa edileceği yer gibi hususlarda ortaya çıkabilmektedir. Taraflardan birinin yabancı bir ülke vatandaşı olması ya da tarafların farklı ülkelerde yerleşik bulunması, gölge yazarlık sözleşmesine yabancı unsur kazandırmaktadır. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri vatandaşı ve orada ikamet eden bir gölge yazarla, Türkiye’de yerleşik bir görünürdeki yazar arasında yapılan sözleşme, yabancı unsur içermektedir. Benzer şekilde, gölge yazarlık sözleşmesinin ifa edileceği yer de yabancılık unsurunu oluşturabilmektedir. Gölge yazarlık hizmetinin ifa edileceği ülkenin, tarafların yerleşim yerinden farklı olması bu duruma örnektir. Örneğin, gölge yazardan eser yazım talebinin Türkiye’de yapıldığı; ancak yazım hizmetinin Almanya’da ifa edildiği bir durumda yabancılık unsuru mevcut olacaktır. Aynı şekilde, eserin basım, yayım veya dağıtım işlemlerinin farklı bir ülkede gerçekleşmesi de yabancılık unsurunu doğurabilir. Örneğin, gölge yazar tarafından kaleme alınan bir kitabın İngiltere’de yayımlanmak üzere yazılması bu kapsamda değerlendirilebilir.

Gölge yazarlık sözleşmesinde, tarafların yabancı bir hukuku seçmeleri

---

²⁶ Göka/Erdem, s. 511 dn. 13.

²⁷ Doğan/Yılmaz/Ayhan İzmirli, s.6; Güngör, s. 31; Özel/Erkan/Pürselim/Karaca, s. 10; Çelikel/Erdem, s. 10; Şanlı/Esen/Ataman Fıganmeşe, s.5; Akıncı, s. 5; Can/Ergene/Şahan/Öztürk, s. 49; Nomer, s.5; Aygün, Yabancı Unsur, s.1029; Uyanık Çavuşoğlu, s. 974; Çörtoğlu Koca, Milletlerarası Yetki, s. 178.

suretiyle sözleşmeye yabancı unsur kazandırıp kazandıramayacakları hususu, doktrinde tartışmalı bir konudur. Bizim de katıldığımız görüşe göre²⁸, tamamen iç hukuku ilgilendiren bir sözleşmenin sadece tarafların iradesiyle yabancı bir hukuka bağlanması, yabancı unsurun varlığı için yeterli değildir²⁹. Bu nedenle, gölge yazarlık sözleşmesinde hukuk seçimine gidilebilmesi için yabancı unsur bulunması gerekmektedir. Bir başka deyişle, gölge yazarlık sözleşmesine sadece yabancı devletin hukukunun uygulanacak olması, o sözleşmeye başlı başına yabancılık unsuru kazandırmayacaktır. Örneğin; hem gölge hem de görünürdeki yazarların Türk vatandaşı olduğu, Türkiye’de Türkçe olarak yazılmış bir kitap için yapılan gölge yazarlık sözleşmesine uygulanacak hukuk olarak Alman hukukunun seçilmesi halinde, bu sözleşme yabancılık unsuru taşımamaktadır.

A. Gölge Yazarlık Sözleşmesinin Esasına Uygulanacak Hukukun Tayini

1. Vasıflandırma

Hakim, kanunlar ihtilafı kuralları çerçevesinde, önüne gelen hayat ilişkisini kendi hukuk sistemine uygun şekilde nitelendirmektedir. Bu işlem, “vasıflandırma” olarak adlandırılmakta olup; hakimin, hukuki uyumsuzluğu çözmek için hangi hukuki kavramlara başvuracağını belirlemektedir. Türk hukukunda, bir uyumsuzlukla karşılaşan Türk hakimi, ilgili hayat ilişkisini Türk maddi hukukuna göre vasıflandırmak durumundadır³⁰. Bu süreç, kanunlar ihtilafı kurallarının uygulanmasında hayati bir rol oynamaktadır. Zira bir hukuki meseleye ilişkin yapılan vasıflandırma uyumsuzluğun çözümünde hangi hukuk sisteminin esas alınacağını tayin etmektedir. Hakimin kendi hukuk sistemine dayalı olarak gerçekleştirdiği vasıflandırma, yerel hukuki kavramların diğer hukuk sistemlerindeki kavramlarla örtüşmediği durumlarda ortaya çıkabilecek çatışmaları da şekillendirmektedir. Bu nedenle, her hukuk düzeninin kendine özgü kavram ve yapılarının, vasıflandırma süreçlerinde

²⁸ Doğan/Yılmaz/Ayhan İzmirli, s. 400 dn. 27; Güngör, s. 32 dn. 27; Özel/Erkan/Pürselim/Karaca, s. 12 dn. 27; Aygün, Yabancı Unsur, s. 1037 dn. 27; Aybay/Dardağan, s. 251; Demirkol, s. 101; Tekinalp, s.279.

²⁹ Doktrinde ileri sürülen bir diğer görüşe göre, yabancı unsur taşımayan bir sözleşmede taraflara hukuk seçimi imkanı tanınmışsa, yabancı bir hukukun seçilmesi, sözleşmeye yabancı unsur kazandırılması için yeterlidir. Bkz. Nomer, s.320 dn. 27; Çelikel/Erdem, s. 379 dn. 27; Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, s. 343 dn. 27.

³⁰ Güngör, s. 226 dn. 27; Nomer, s.410 dn. 27; Çelikel/Erdem, s. 80 dn. 27; Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, s. 60 dn. 27.

belirleyici olduğu kabul edilmektedir³¹. Türk hakiminin yabancı unsurlu davalarında vasıflandırma yaparken Türk hukuku bağlamında hareket etmesi kaçınılmazdır. Bu durum, kanunlar ihtilafı hukuku bağlamında vasıflandırma sorunlarının çözümünde önemli bir yer tutmaktadır.

Fikri mülkiyet haklarına ilişkin uyuşmazlıkların tespiti çoğu zaman açık olmakla birlikte, bu uyuşmazlıkların fikri hakkın özüne mi yoksa sözleşmesel bir ilişkiye mi dayandığının tespiti, karmaşık bir meseledir³². Bu zorluğun temel nedeni, özellikle gölge yazarlık gibi fikri haklara ilişkin sözleşmelerde, tasarruf işlemi ile borç doğurucu işlemin iç içe geçmiş bir şekilde bulunmasıdır³³. Hakkın devri, yani tasarruf işlemi, hak statüsüne tabi olup; devrin kapsamı ve bu hakkın kim tarafından kullanılacağı gibi hususlar hak statüsü çerçevesinde ele alınmaktadır³⁴. Buna karşılık, devrin sözleşmesel yönü ise taraflardan birinin yükümlülüğü olarak sözleşme statüsüne tabi olmaktadır³⁵. Hukuk sistemlerindeki telif hakkı düzenlemeleri önemli ölçüde farklılık arz etmekte olup bu alanda, bazı sınırlı istisnalar haricinde, yeknesaklık sağlamak oldukça zor olmaktadır. Bu farklılıklar, birden fazla hukuk sistemi ile ilişkili sözleşmelerde uyuşmazlıkların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir³⁶. Bu durumda, sözleşmeye uygulanacak hukukun tespit edilmesi başlı başına zorluk teşkil ederken, aynı sözleşmenin farklı statülere tabi kılınması daha da karmaşık bir hal almaktadır. Bu sebeple doktrinde, borç doğuran ve tasarruf işlemlerinin tek bir statüye tabi olması gerektiği görüşü ağırlık kazanmıştır. Bizim de katıldığımız görüşe göre³⁷, telif hakkı devir sözleşmeleri bakımından tasarruf işlemi ve borç doğuran işlem bir bütün olarak ele alınmalı ve sözleşme statüsüne tabi tutulmalıdır³⁸. Bu bağlamda, yabancı unsurlu gölge yazarlık sözleşmesinin niteliği ele alındığında, MÖHUK'un

---

³¹ Güngör, s. 45 dn. 27; Nomer, s.97 dn. 27; Çelikel/Erdem, s. 76 dn. 27; Şanlı/Esen/Ataman Fıganmeşe, s. 58 dn. 27.

³² Özel/Erkan/Pürselim/Karaca, s. 385 dn. 27; Pürselim Arning, s.247; Ginsburg/Sirinelli, s. 177; Dardağan, s.213.

³³ Özel/Erkan/Pürselim/Karaca, s. 474 dn. 27; Pürselim Arning, s.247 dn. 32; Dardağan, s.213 dn. 32; Sargın, Milletlerarası Unsurlu Patent, s.26.

³⁴ Güngör, s. 178 dn. 27; Nomer, s.353 dn. 27; Çelikel/Erdem, s. 368 dn. 27; Özel/Erkan/Pürselim/Karaca, s. 385 dn. 27.

³⁵ Öztürk, s. 102; Nomer, s.354 dn. 27.

³⁶ Garnett, s. 162-168.

³⁷ Dardağan, s.213 dn. 32; Sargın, Milletlerarası Unsurlu Patent, s.163 dn. 33; Öztürk, s. 106 dn. 35.

³⁸ Aksi yönde görüş için bkz. Nomer, s.354 dn. 27.

iki önemli hükmünün öne çıktığı görülmektedir. Bunlardan ilki, fikri hakların özünden kaynaklanan uyuşmazlıklarda uygulanacak hukuku belirleyen 23. maddedir. Diğeriyse, fikri mülkiyet haklarına ilişkin sözleşmelere uygulanacak hukuku düzenleyen 28. maddedir.

Gölge yazarlık sözleşmesine ilişkin olarak, fikri haklar konusundaki sözleşmelere uygulanacak hukuku düzenleyen MÖHUK m. 28'in uygulanabilirliği için, öncelikle yapılacak vasıflandırma sonucunda, söz konusu bağlama konusunun fikri haklar üzerinde borç doğuran bir sözleşmeye ilişkin olduğunun tespit edilmesi gerekmektedir³⁹. Bu durumda, milletlerarası özel hukuk ilkelerine uygun şekilde hakim, Türk hukukuna göre vasıflandırma yapmalıdır. Eğer hakim, Türk hukuku çerçevesinde fikri haklara ilişkin bir sözleşmesel uyuşmazlığın olduğunu tespit ederse, borç doğuran işlemin sözleşme niteliği dolayısıyla 28. maddeyi uygulayacaktır. Bir başka deyişle; gölge yazarlık sözleşmesinin oluşumu, içeriği, yorumu, ihlali veya ifanın yerine getirilmemesi gibi hususlar söz konusuysa, MÖHUK m. 28 uygulanarak yetkili hukukun belirlenmesi gerekmektedir⁴⁰. Öte yandan, gölge yazarlık sözleşmesi bağlamında; hakkın doğumu, varlığı, kapsamı, niteliği, elde edilmesi, devri, kullanımı, ihlali ve sona ermesi gibi konularda bir nitelendirme yapılması gerektiğinde, 23. madde uyarınca uygulanacak hukukun belirlenmesi gerekmektedir. Zira doktrinde, eser sahibinin manevi haklarının devredilebilir olup olmadığı hususunun, söz konusu hakkın mahiyetiyle doğrudan ve ayrılmaz bir biçimde bağlantılı olduğu; bu nedenle de anılan konuda uygulanacak hukukun, taraf iradelerine bırakılmaksızın, koruma sağlayan devletin hukukuna tabi kılınması gerektiği ileri sürülmektedir⁴¹. Bu bağlamda, gölge yazarlık sözleşmesi bakımından vasıflandırmada eser sahipliği ve manevi hakların devri konuları önem arz etmektedir. Bu iki hususun uygulanacak hukukun tespiti açısından incelenmesi yerinde olacaktır.

FSEK m. 1/B(b) hükmüne göre “Eser sahibi: eseri meydana getiren kişi” olarak tanımlanmıştır. Benzer şekilde, FSEK m. 8(1)'de de “Bir eserin sahibi, onu meydana getirendir” ifadesine yer verilmiştir. Yaratma gerçeği ilkesinin⁴² tezahürü olan bu hükümler, eserin sahibi olarak kabul edilen kişinin,

³⁹ Toker, s. 57.

⁴⁰ Benzer şekilde patent hakkı için bkz. Erdem, Patent Hakkının Korunması, s. 78 vd; Öztürk, s. 108-110 dn. 35.

⁴¹ Dardağan, s.261 dn. 32.

⁴² Suluk/Karasu/Nal, s. 74 dn. 15; Goldstein/Hughenoltz, s. 229.

eseri yaratmış kişi olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Nitekim hukuken, bir eseri yaratan kişi, o eser üzerinde eser sahibi olarak kabul edilmekte ve bu statü, mali ve manevi haklar açısından önemli sonuçlar doğurmaktadır. Kanun, eser sahipliğini eserin yaratıcı sürecine dayandırmaktadır⁴³. Bu çerçevede, bir düşünsel ürünü somutlaştıran kişi yalnızca bu eylemi gerçekleştirdiği için eser sahibi sayılmaz. Örneğin, başkası tarafından dikte edilen sözleri yazıya döken kişi eser sahibi olarak kabul edilmez. Benzer şekilde, eserin yaratım sürecinde tavsiyelerde bulunan veya eserin nasıl şekilleneceğine dair yönlendirmeler yapan kişi de eser sahibi olarak değerlendirilmez. Eser sahibi, eserin özgünlüğünü, yaratıcılığını ve kendine has niteliklerini esere aktaran kişidir⁴⁴. Türk hukukunda, eser sahipliği, eserin yaratılması ile birlikte kendiliğinden tesis edilmekte olup, bu bağlamda herhangi bir hukuki işleme gerek bulunmamaktadır. Tüm bu açıklamalardan yola çıkıldığında eser, başka bir kişi adına yayımlansa dahi, gerçek eser sahibi her zaman eseri yaratan kişi olup, bu kişi gölge yazar olarak adlandırılmaktadır.

Eserin yaratılmasıyla birlikte gölge yazarın eser üzerindeki mali ve manevi hakları kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Eser sahipliğinden kaynaklanan hakları kullanma yetkisi doğrudan ve yalnızca eser sahibine aittir. Eser sahibi mali hakları üzerinde sözleşme yapabilmekte ve tasarrufta bulunabilmektedir. Mali hakların devri hususunda hukuken bir engel mevcut olmamakla birlikte, manevi hakların devri konusunda tartışmalar söz konusudur. Manevi haklar; umuma arz yetkisi, eser sahibinin adının belirtilmesini isteme hakkı, eserde değişiklik yapılmasını engelleme yetkisi ile eser sahibinin malik ve zilyede karşı sahip olduğu haklar gibi unsurları içermektedir. Türk hukukunda eser sahibinin, yaratmış olduğu eser üzerindeki manevi haklarının hukuki işlem ya da miras yoluyla devri mümkün olmamakla birlikte, bir lisans sözleşmesiyle bu hakların kullanma yetkisinin devri mümkün olabilmektedir⁴⁵. Bu haklar arasında, eser sahibi olarak adının belirtilmesi yetkisinden feragat edilmesinin hukuken geçerli olup olmadığı, gölge yazarlık sözleşmesinin telif hakkı sözleşmesi kapsamında değerlendirilmesi bakımından önemli bir tartışma konusudur. Zira bu durum, ileride de görüleceği üzere, kamu düzeni müdahalesine dayanak oluşturabilmektedir.

Eserin meydana getirilmesiyle birlikte, eseri oluşturan kişi, hukuken

⁴³ Hususiyet kavramı konusunda detaylı bilgi için bkz. Bozgeyik, s. 170-222.

⁴⁴ Polater, s. 202.

⁴⁵ Suluk/Karasu/Nal, s. 79 dn. 15; Ayhan İzmirli, s.135.

eser sahibi olarak tanıtılma hakkına sahip olmaktadır. FSEK uyarınca, manevi hakların devri mümkün olmamakla birlikte, bu hakların kullanma yetkisi üçüncü kişilere devredilebilmektedir. Bu bağlamda, eserin sahibi, adın belirtilmesi hakkını bir sözleşme aracılığıyla üçüncü kişilere devredebilmektedir. Ancak, doktrinde bu durum tartışmalı olup, adın kullanılması yetkisinin devrinin fiilen manevi hakların devri ile aynı sonuca ulaşacağı savunulmaktadır. Bu görüşe karşı olarak, eser sahibinin eserini anonim olarak sunmasının, hukuki anlamda bir “hak terki” olarak değerlendirilemeyeceği gibi, adın belirtilmesi hakkının devrinin de manevi hakların fiili devri olarak kabul edilmemesi gerektiği ifade edilmektedir⁴⁶. Bizim de katıldığımız bu görüşe göre, adın belirtilmesi hakkı, eser sahibi açısından sınırlı bir şekilde ele alınmamış; aksine eser sahibi, eser üzerindeki adın nasıl anılacağı konusunda geniş bir takdir yetkisine sahip kılınmıştır⁴⁷. Gölge yazarlık sözleşmesine ilişkin olarak, bu tür bir sözleşmenin, eser sahibinin rızası ile başka bir kişinin isminin müstear isim olarak kullanılması amacıyla yapıldığı ve bu durumda eser sahibinin, eserin başka bir isimle anılmasına karar verme yetkisine sahip olduğu belirtilmektedir⁴⁸. Bu tür bir sözleşme, görünürdeki yazar ile yapılacaksa, kural olarak geçerli kabul edilmektedir. Bununla birlikte, adın belirtilmesine dair yapılan taahhütler, hukuki anlamda ifa taahhüdü niteliğinde olduğu için bu taahhütlerden dönülmesi mümkün olabilmektedir⁴⁹. Nihai olarak, gölge yazar, adın kullanım yetkisini devretme veya gizlilik yükümlülüğü üstlenme yönündeki taahhütlerden her zaman dönebilmektedir. Keza, FSEK uyarınca, eser sahibi, bir başkasının veya onun belirleyeceği bir kişinin adının eser üzerinde kullanılmasına ilişkin, süre sınırlaması olmaksızın sözleşme yapabilmektedir. Dolayısıyla, gölge yazarlık sözleşmesinde manevi haklar devredilemese de bu hakların kullanımının devredilebileceği görülmektedir.

Sonuç olarak, gölge yazarlık sözleşmesinde eser sahipliği, eserin meydana gelmesiyle doğmakta ve bu nedenle eser sahibinin gölge yazar olduğu anlaşılmaktadır. Gölge yazarın, eser sahibi olarak mali haklarını bir sözleşme yoluyla üçüncü kişilere devretmesinde herhangi bir engel bulunmamaktadır. Ancak manevi haklar açısından aynı durumun geçerli olmadığı görülmektedir. Gölge yazarlık sözleşmesiyle adın belirtilmesi hakkının, süre sınırlaması olmaksızın üçüncü kişiye kullandırılmasının hukuka uygun olduğunu

⁴⁶ Karaaslan s. 769 dn. 14.

⁴⁷ Göka Göka/Erdem, s. 517 dn. 13.

⁴⁸ Karaaslan s. 770 dn. 14.

⁴⁹ Karaaslan s. 770 dn. 14.

düşünüyoruz. Bu noktada, görünürdeki yazar ile gerçek yazar arasında manevi hakların devrinden değil, yalnızca bu hakların kullanımının devrinden söz edilebileceği kanaatindeyiz. Bu nedenle, gölge yazarlık sözleşmesine, hakkın özünden ziyade, sözleşmesel bir ilişki olarak yaklaşılması gerektiği; bu kapsamda da MÖHUK'un 28. maddesinin uygulanmasının uygun olacağı kanaatindeyiz.

2. Bağlama Kuralı

a. Sübjektif Bağlama Kuralı

Sözleşme serbestisi ilkesi, taraflara sözleşme yapma, sözleşmenin içeriğini belirleme ve uygulanacak hükümleri seçme konusunda geniş bir özgürlük tanımaktadır. Milletlerarası özel hukukta ise sözleşme serbestisi, irade muhtariyeti ilkesi ile ifade edilmektedir.⁵⁰ İrade muhtariyeti, taraflara sözleşmeye uygulanacak hukuku seçme ve bu hukuk çerçevesinde sözleşmeyi sürdürme hakkı tanımaktadır⁵¹. Tarafların, sözleşmeye uygulanacak hukuku belirlemesi, hukuki öngörülebilirliği artırarak belirsizlikleri önlemektedir⁵². Özellikle birden fazla hukuk sistemi ile bağlantısı bulunan fikri mülkiyet hakları gibi konularda, tarafların hukuk seçimi, uyuşmazlıkların çözümünde kolaylık sağlamaktadır⁵³. Nitekim, objektif bağlama kurallarındaki değişkenlik ve ülkesellik ilkesi dikkate alındığında, fikri haklara ilişkin sözleşmelerde uygulanacak hukukun belirlenmesi, muhtemel sorunların önlenmesinde büyük önem taşımaktadır⁵⁴.

MÖHUK, tüketici ve iş sözleşmeleri bakımından taraflara hukuk seçimi imkanı tanımakla birlikte, tüketicinin mutad meskeni ile işçinin mutad işyeri hukukunun emredici hükümleri tarafından sağlanan asgari korumayı bertaraf etmeyecek şekilde bir sınırlama öngörmüştür. Buna karşılık, fikri mülkiyet haklarına ilişkin sözleşmeler yönünden benzer nitelikte bir koruyucu sınırlamaya yer verilmemiştir. Bu itibarla, fikri mülkiyet haklarına ilişkin sözleşmeleri uygulanacak hukuk bakımından, MÖHUK m. 24'te yer alan

---

⁵⁰ Hook, s. 21; Cuniberti, s. 380.

⁵¹ Güngör, s. 179 dn. 27; Nomer, s.317 dn. 27; Çelikel/Erdem, s. 376 dn. 27; Özel/Erkan/Pürselim/Karaca, s. 403 dn. 27; Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, s. 330 dn. 27.

⁵² Güngör, s. 179 dn. 27; Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, s. 343 dn. 27.

⁵³ Fentiman, s.130; Dardağan Kibar, s.451.

⁵⁴ Ginsburg, s. 407; Öztürk, s. 158 dn. 35.

genel hukuk seçimi esaslarının tatbiki söz konusu olacaktır⁵⁵.

MÖHUK m. 24, taraflara sözleşmelerine uygulanacak hukuku serbestçe belirleme hakkı tanımaktadır. Fikri mülkiyet haklarına ilişkin sözleşmelerde, tarafların belirlediği hukuk, yalnızca sözleşmenin varlığı, yorumu, geçerliliği ve sona ermesi gibi unsurlar üzerinde etkili olmaktadır⁵⁶. Bir başka ifadeyle, tüketici sözleşmeleri veya iş sözleşmelerinde olduğu gibi zayıf tarafın korunması amacıyla getirilen sınırlı hukuk seçimi⁵⁷, fikri mülkiyet hakları bakımından, MÖHUK m.28(3) hariç olmak üzere, uygulanmamaktadır⁵⁸. Buna karşılık, fikri mülkiyet haklarının esasına, yani bu hakların varlığı, tanınmasının tescile bağlı olup olmadığı, sahibinin belirlenmesi veya sonra ermesine ilişkin hususlar, tarafların seçtiği hukuka tabi değildir⁵⁹. Bu gibi durumlarda *lex loci protectionis* ilkesi gündeme gelmekte ve koruma talep edilen ülkenin hukuku uygulanmaktadır⁶⁰. Dolayısıyla bir fikri mülkiyet sözleşmesinin şartları, seçilen hukuka göre şekillenmekteyken; fikri mülkiyet haklarının maddi korunmasıyla ilgili uyumsuzluklarda, ilgili ülkenin hukuku belirleyici olmaktadır⁶¹. Bu bağlamda gölge yazarlık sözleşmesinin özüne ilişkin olarak hakkın varlığı seçilen hukuka tabi olmamaktadır. Bir başka ifadeyle, gölge yazarlık sözleşmesine ilişkin fikri hakkın doğumu, içeriği, geçerliliği ve sona ermesi durumunda, seçilen hukuk değil, *lex loci protectionis* ilkesi gereği, koruma ülkesi hukuku uygulama alanı bulmaktadır. Yukarıda detaylı bir biçimde tartışıldığı üzere, gölge yazarlık sözleşmesinde manevi hakkın devrinin söz konusu olduğu kabul edildiğinde, tarafların seçmiş olduğu hukuk uygulama alanı bulmayacaktır. Zira burada, fikri mülkiyet hakkının varlığı ile ilgili bir durum söz konusu olmaktadır. Ancak, gölge yazarlık sözleşmesinde devredilen hususun manevi hakkın kullanımı olması ve buna bağlı olarak da taraflar arasında akdedilmiş olan gizlilik anlaşmasının bulunması durumunda,

⁵⁵ Özel/Erkan/Pürselim/Karaca, s. 474 dn. 27; Sargın, Fikri ve Sınai Haklar, s.176.

⁵⁶ Sargın, Fikri ve Sınai Haklar, s. 176 dn. 55; Kono/Jurcys, s.135.

⁵⁷ Milletlerarası özel hukukta zayıf tarafın korunmasına ilişkin detaylı bilgi için bkz. Comba, s. 1 vd.

⁵⁸ Toker, s.60 dn. 39.

⁵⁹ Eechoud, s. 289; Sargın, Fikri ve Sınai Haklar, s. 175 dn. 55; Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, s. 311 dn. 27.

⁶⁰ Kono/Jurcys, s. 16-17 dn. 56; Erdem, Ülkesellik, s. 46; Toker, s. 61 dn. 39; Öztürk, s. 172 dn. 35; Kaplan, s. 171; Ömeroğlu, s. 60; Sargın, Milletlerarası Unsurlu Patent, s. 28 dn.33; Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, s. 311 dn. 27; Nomer, s.352 dn. 27; Çalışkan, s. 36.

⁶¹ Toker, s. 61 dn. 39; Sargın, Milletlerarası Unsurlu Patent, s. 29 dn.33; Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, s. 311 dn. 27.

tarafların seçmiş olduğu hukuk uygulama alanı bulacaktır.

MÖHUK m.28 bağlamında, hukuk seçimine ilişkin özel bir düzenleme getirilmediği görülmektedir. Bu nedenle, hukuk seçimi konusunda genel hüküm niteliğinde olan m.24 esas alınması gerekmektedir⁶². Gölge yazarlık sözleşmesine uygulanacak hukuk konusunda, taraflar bir devlete ait hukuk kurallarını seçmek zorundadır. Ancak taraflar, bu seçime ek olarak, gölge yazarlık sözleşmesine uygulanmak üzere UNIDROIT İlkeleri, *lex mercatoria* veya hukukun genel prensipleri gibi kaynakları sözleşme ilişkisine dahil edebilmektedir⁶³. Tarafların akdettikleri gölge yazarlık sözleşmesine uygulanacak hukuku açık bir şekilde belirtmeleri önem taşımaktadır⁶⁴. Bu tercih, sözleşmeye bir hüküm eklenerek ya da ayrı bir sözleşmeyle yapılabilmektedir. Bununla birlikte, sözleşmede açık bir hukuk seçimi yapılmamış olsa dahi; sözleşme hükümleri veya şartları, tarafların hukuk seçimini ima edecek şekilde yorumlanabiliyorsa, zımnî hukuk seçimi de geçerli kabul edilmektedir⁶⁵. Bu noktada asıl önemli olan, tarafların hukuk seçimi konusunda ortak bir irade göstermiş olmalarıdır⁶⁶.

Taraflar, gölge yazarlık sözleşmesine uygulanacak hukuku seçtiklerinde, bu hukuk kural olarak sözleşmenin tamamını kapsamaktadır. Ancak taraflar, seçtikleri hukuku sözleşmenin belirli kısımlarıyla sınırlama hakkına da sahip olmaktadır. Bu durumda, sözleşmenin farklı bölümlerine farklı hukuklar uygulanabilmektedir. Özellikle farklı ülkelerde ifa edilen edimlerin yer aldığı gölge yazarlık sözleşmelerinde, her bir edime farklı bir hukukun uygulanması tarafların menfaatine olabilmektedir⁶⁷. Bu tür bir kısmî hukuk seçimi, yalnızca sözleşmedeki edimlerin bölünebilir olması halinde mümkün olmaktadır. Aksi takdirde, seçilen hukuk sistemleri arasında ya da seçilen hukukun ilgili hükümleri arasında ahenk yaratmak büyük bir zorluk olacaktır⁶⁸. Bu çerçevede, gölge yazarlık gibi birden fazla ülkeyi ilgilendiren

---

⁶² Toker, s. 61 dn. 39; Çelikel/Erdem, s. 76 dn. 27; Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, s. 375 dn. 27.

⁶³ Toker, s. 61 dn. 39; Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, s. 338 dn. 27.

⁶⁴ Hukuk seçiminin açık ya da zımnî olabileceği yönünde özel bir düzenleme yapılmamıştır. Bu durum geniş bir biçimde yorumlanması gerektiği görüşü için bkz. Güngör, s. 202 dn. 27.

⁶⁵ Toker, s. 62 dn. 39; Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, s. 334 dn. 27.

⁶⁶ Bayata Canyaş, s. 112-114; Arslan, Zımnî Hukuk Seçimi, s. 8-14; Özdemir Kocasakal, s. 42-45.

⁶⁷ Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, s. 335 dn. 27; Öztürk, s. 162 dn. 35.

⁶⁸ Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, s. 336 dn. 27; Tarman, s. 151.

sözleşmelerde, tarafların menfaatlerinin esnek hukuk seçimi imkanları sayesinde daha etkin biçimde korunabileceği kanaatindeyiz.

MÖHUK m. 24 uyarınca, tarafların hukuk seçimine ilişkin olarak herhangi bir zamansal sınırlama öngörülmemiştir. Bu doğrultuda, taraflar gölge yazarlık sözleşmesini kurarken hukuk seçiminde bulunabilecekleri gibi, sözleşmenin kurulmasından sonra da hukuk seçimi yapabilmektedir⁶⁹. Aynı şekilde taraflar, üçüncü kişilerin hakları saklı kalmak kaydıyla, gölge yazarlık sözleşmesine uygulanacak hukuku diledikleri zaman değiştirme yetkisine sahiptir.

b. Objektif Bağlama Kuralı

Taraflarca uygulanacak hukukun açıkça belirlenmemesi halinde, objektif bağlama kuralları gündeme gelmektedir. Bu çerçevede, MÖHUK m.28(2) hükmü, basamaklı bir bağlama kuralı öngörmektedir. İlgili hükme göre, fikri mülkiyet hakkını veya bu hakkın kullanımını devreden tarafın, sözleşmenin kurulduğu tarihteki işyerinin bulunduğu ülke hukuku uygulanacaktır. Ancak bu kişinin bir işyeri bulunmuyorsa, bu durumda mutad meskeninin bulunduğu yer hukuku uygulama alanı bulacaktır. Bununla birlikte, somut olayın tüm koşulları değerlendirildiğinde, sözleşmeyle daha sıkı ilişkili bir hukukun mevcut olduğunun anlaşılması halinde, bu hukuk da uygulanması gerekmektedir. Öte yandan, m. 28(3) hükmü uyarınca, işçinin iş ilişkisi kapsamında ve işinin ifası sırasında meydana getirdiği fikri ürünler üzerindeki fikri mülkiyet haklarına ilişkin olarak işçi ile işveren arasında akdedilen sözleşmelere, iş sözleşmesinin tabi olduğu hukuk uygulanacaktır. Bu doğrultuda, söz konusu basamaklı bağlama kurallarının ayrı ayrı ele alınarak değerlendirilmesi yerinde olacaktır.

(1) Gölge Yazarın İşyeri Hukuku

Milletlerarası özel hukuk sistematğinde bağlama noktaları önemli bir yere sahiptir. Bunların başında ise “mutad mesken” kavramı gelmektedir. Mutad mesken, ikametgah⁷⁰ ve milli hukuk, gerçek kişiler açısından temel bağlama noktaları olup şahsi statünün belirlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır⁷¹. Şahsi statüyle ilgili bir uyuşmazlık söz konusu olduğunda,

⁶⁹ Toker, s.63 dn. 39; Şanlı/Esen/Ataman Fıganmeşe, s. 336 dn. 27.

⁷⁰ Milletlerarası özel hukuk bağlamında ikametgah, mutad mesken ve işyeri bağlama noktalarına ilişkin detaylı bilgi için bkz. Özkan, s. 1 vd.

⁷¹ Zhang, s. 161-197; Stone, s.342.

en sıkı ilişkili hukuka bu bağlama noktaları aracılığıyla ulaşılabileceği kabul edilmektedir⁷². Uyuşmazlık mesleki veya ticari faaliyetler neticesinde ortaya çıktığında ise işyeri hukuku gündeme gelmekte ve bu hukuk, bağlama noktası olarak işlev görmektedir⁷³. Özellikle mesleki faaliyetlerden doğan sözleşmelerde, karakteristik edim borçlusunun işyerinin bulunduğu ülkenin hukuku uygulanmaktadır. Gölge yazarlık, mesleki bir faaliyet olarak değerlendirildiğinden, bu faaliyeti yürüten gölge yazarın işyerinin bulunduğu ülkenin hukukunun uygulanması yerinde olacaktır.

Yukarıda açıklandığı üzere, gölge yazarlık sözleşmesinde eserin sahibi gölge yazar olduğundan; sözleşmeyle kullanma hakkını devreden taraf da gölge yazardır. Gölge yazarın tek bir kişi olması durumunda, uygulanacak hukukun belirlenmesi nispeten kolay olmaktadır. Ancak birden fazla gölge yazar bulunduğu, hangi hukuk sisteminin uygulanacağı tartışmalı hale gelmektedir. Bu noktada, işyeri hukukunun devreye girmesi hukuki belirlilik sağlamaktadır⁷⁴. MÖHUK'ta işyeri kavramı tanımlanmamıştır; bu durum, bilinçli bir boşluğa işaret etmektedir. Doktrinde, bu boşluğun doldurulması için milli hukuk ve milletlerarası sözleşmelere başvurulması gerektiği ifade edilmiştir⁷⁵. Bu doğrultuda, ilk başvurulacak kaynaklardan biri 4857 sayılı İş Kanunu⁷⁶'dur. İş Kanunu'nun 2. maddesine göre işyeri; işverenin mal veya hizmet üretimi amacıyla oluşturduğu maddi ve gayrimaddi unsurların bir arada bulunduğu birimdir. Ancak milletlerarası özel hukuk bağlamında bu tanımın dar bir şekilde yorumlanması uygun olmayacaktır⁷⁷. Nitekim, Sözleşmeden Doğan Borç İlişkilerine Uygulanacak Hukuka İlişkin Roma I Tüzüğü'nde⁷⁸ (Roma I Tüzüğü) işyeri kavramı, "işçinin işini mutad olarak yaptığı ülke" şeklinde tanımlanmıştır. Bu bağlamda, gölge yazarın işyerinin; mesleki ve ticari faaliyetlerinin düzenli olarak gerçekleştirildiği yer olarak geniş bir şekilde değerlendirilmesinin uygun olacağı kanaatindeyiz.

---

⁷² Zhang, s. 162 dn. 69; *Habitual Residence v. Domicile: A Challenge Facing American Conflicts of Laws*, 70 Me. L. Rev. 162 (2018); Şanlı/Esen/Ataman Fıganmeşe, s. 43 dn. 27.

⁷³ Sarıöz Büyükalp, s. 204.

⁷⁴ Benzer şekilde diğer telif hakkı sözleşmeleri için bkz. Öztürk, s. 174 dn. 35.

⁷⁵ Özdemir Kocasakal, s. 57 dn. 65.

⁷⁶ RG, T.10.06.2003, S.25134.

⁷⁷ Sarıöz Büyükalp, s. 203 dn. 71.

⁷⁸ 17 Haziran 2008 Tarihli Sözleşmeden Doğan Borç İlişkilerine Uygulanacak Hukuka İlişkin Roma I Tüzüğü. Regulation (EC) No. 593/2008 of the European Parliament and of the Council of 17 June 2008 on the Law Applicable to Contractual Obligations (Rome I), O.J. L 177/6, 4 Temmuz, 2008.

İşyeri kavramı, hem gerçek kişileri hem de tüzel kişileri kapsayan geniş bir anlam taşımaktadır. Tüzel kişiler bakımından işyeri, kural olarak, kuruluş belgelerinde veya statülerinde belirtilen idare merkezi olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte, fiili idare merkezi ile statüde gösterilen idare merkezi farklı yerlerde bulunabilmektedir. Böyle bir durumda, tüzel kişinin işyerinin belirlenmesinde fiili idare merkezi esas alınmaktadır. Gölge yazarlık sözleşmelerinde devreden tarafın tüzel kişi olması mümkündür. Tüzel kişinin devreden taraf sıfatını kazanması; ya daha önce devralmış olduğu bir hakkın üçüncü kişiye devri ya da kendi bünyesinde çalışan işçinin ifası sırasında meydana gelen eserler üzerinde tasarrufta bulunması suretiyle gerçekleşmektedir. Özellikle işçi ile işveren arasındaki ilişkilerde, Türk hukukunda işçinin iş sözleşmesi kapsamında meydana getirdiği eserler üzerindeki mali hakların işverene ait olduğu kabul edilmektedir. Bu çerçevede, işçinin yarattığı eserler üzerinde işverenin doğrudan hak sahibi olması durumunda, gölge yazarlık sözleşmesinin tarafı işveren konumundaki tüzel kişi olacaktır. Bu tür sözleşmelerde de işyerinin bulunduğu ülke hukuku uygulanmakta olup işyerinin tespitinde, yukarıda belirtildiği şekilde fiili idare merkezi dikkate alınmaktadır.

Gölge yazarlık sözleşmesinde devreden tarafın gerçek kişi olması durumunda, işyeri; gerçek kişinin mesleki ve ticari faaliyetlerini mutad şekilde yürüttüğü yer olarak kabul edilmektedir. Gerçek kişinin birden fazla işyerine sahip olması halinde, hangi işyerinin esas alınacağı sorunu ortaya çıkmaktadır. MÖHUK m. 24 hükmü uyarınca, taraflar arasında sözleşmeye en yakın irtibatı sağlayan işyerinin bulunduğu ülkenin hukukunun uygulanması gerekmektedir. Bu düzenleme, hakkaniyete uygun düşmekte olup, tüm işyerlerinin sözleşme ile bağlantılı olduğu yönündeki varsayımı bertaraf ettiği kanaatindeyiz.

(2) Gölge Yazarın Mutad Mesken Hukuku

İkametgah kavramına ilişkin olarak evrensel bir ortak tanımı bulunmamaktadır. Her ülke, ikametgah kavramını farklı biçimlerde tanımlamaktadır. Bu duruma bir çözüm getirmek amacıyla mutad mesken kavramı geliştirilmiştir⁷⁹. Mutad mesken kavramı, hem eski 2675 sayılı MÖHUK hem de yeni 5718 sayılı MÖHUK'ta sıkça kullanılmıştır⁸⁰. Esasında, milletlerarası özel hukukta mutad mesken kavramı, kişisel meselelerle ilgili hukuki bağlama noktası olarak önemli bir rol oynamaktadır. Aile hukuku, kişiler

⁷⁹ Detaylı bilgi için bkz. Arslan, Mutad Mesken, s. 1 vd.; Govindaraj, s. 2-16.

⁸⁰ Arslan, Mutad Mesken, s. 36-37 dn. 77.

hukuku ve sözleşme hukuku gibi alanlarda sıklıkla başvuru alan bu kavram, kişinin belirli bir süreyle oturduğu ve hayat ilişkilerini merkezileştirdiği yeri ifade eder. Mutad meskenin belirlenebilmesi için, kişinin o yerde fiilen oturması ve oturma niyetine sahip olması gerekmektedir⁸¹.

Mutad meskenin tespiti için ilk olarak fiili oturma şartı aranmaktadır. Bu şart, kişinin belirli bir süre boyunca fiilen aynı yerde oturmasını ifade etmektedir⁸². Ancak oturma kesintisiz olması gerekmez; geçici sürelerle başka yerlerde bulunmak, mutad meskenin varlığına zarar vermez⁸³. Kişi, kalıcı olarak ayrılma niyeti taşımadığı sürece oturma niyetine sahip sayılmaktadır. Öte yandan, her oturma mutad mesken olarak kabul edilmemesi gerekmektedir. Bu noktada önemli olan, oturma yerinin kişinin hayat ilişkilerinin merkezi olup olmadığının tespitidir. Bu bağlamda, Türk vatandaşı olan bir gölge yazarın fiili yaşamını Almanya'da sürdürmesi, ancak yaz tatillerini Türkiye'de geçirmesi halinde, mutad meskenin Almanya olduğu gerçeği değişmeyecektir.

Oturma süresi, mutad meskenin belirlenmesinde bir diğer önemli unsurdur. Mutad meskenin kabul edilebilmesi için belirli bir süre boyunca oturulması gerekmektedir. Ancak bu sürenin ne kadar olacağı konusunda evrensel bir kıstas bulunmamaktadır⁸⁴. Doktrinde, bu sürenin olayın özelliklerine göre değerlendirilmesi gerektiği belirtilmektedir. Mutad meskenin belirlenmesinde esas olan, kişinin oturduğu yer ile bir bağ kurmasıdır. Örneğin, Alman vatandaşı olan bir gölge yazarın bir yıl boyunca yaşam faaliyetlerini sürdürdüğü İsviçre'nin, onun mutad meskeni olarak kabul edilmesi gerekir.

Bir başka önemli unsur ise oturma niyetidir. Kişinin sürekli kalma niyeti olmadan bir yerde bulunması, orayı mutad mesken haline getirmez. Oturma niyeti, subjektif bir unsur olup kişinin içsel iradesine dayanmaktadır. Ancak bu iradenin varlığı, dışa yansıyan davranışlarla somutlaştırılmalıdır. Özellikle kısa süreli oturma durumlarında, bu niyetin tespiti büyük önem taşımaktadır⁸⁵. Alman vatandaşı olan gölge yazarın, İsviçre'de yaşam faaliyetlerini sürdürdüğü sırada gölge yazarlık faaliyetlerini sürdürebilmek için şirket kurmuş olması, oturma niyetinin varlığına dair somut bir örnek

---

⁸¹ Arslan, Mutad Mesken, s. 47 dn. 77.

⁸² Stone, s. 30 dn. 69; Arslan, Mutad Mesken, s. 48 dn. 77.

⁸³ Arslan, Mutad Mesken, s. 50 dn. 77.

⁸⁴ Arslan, Mutad Mesken, s. 53 dn. 77.

⁸⁵ Arslan, Mutad Mesken, s. 57 dn. 77.

teşkil etmektedir.

Sonuç olarak, mutad meskenin varlığı için iki temel unsurun bir araya gelmesi gerekir: fiili oturma ve oturma niyeti. Kişinin oturduğu yeri, hayat ilişkilerinin merkezi haline getirmesi bu iki unsurun birleşimiyle mümkün olmaktadır. Gölge yazarlık sözleşmesi bağlamında mutad mesken, eserin sahibi ile daha yakın bir ilişki kuran önemli bir bağlama noktası olarak öne çıktığı kanaatindeyiz.

(3) En Sıkı İlişkili Hukuk

Gölge yazarlık sözleşmelerinde, devreden tarafın işyeri veya mutad mesken hukuku belirlenerek, kural olarak uyuşmazlığın bu hukuk çerçevesinde çözümlenmesi gerekmektedir. Ancak, MÖHUK m. 28(2)'nin son cümlesi, somut olayın tüm koşulları birlikte değerlendirildiğinde, sözleşme ile daha sıkı ilişkili bir hukuk sisteminin mevcut olduğunun anlaşılması halinde, bu hukukun uygulanmasına imkan tanımaktadır. Başka bir anlatımla, somut olayın şartlarına göre daha sıkı ilişkili bir hukuk belirlenirse, bu durumda sözleşmeye objektif bağlama kuralı değil, söz konusu daha sıkı ilişkili hukuk uygulanmaktadır⁸⁶. Bu hükümlerle, objektif bağlama kuralı niteliğindeki temel ilkeye bir istisna getirilmiş; böylece, sözleşmenin taraflarıyla en sıkı ilişkili bağa sahip hukukun uygulanması amaçlanmıştır⁸⁷. Bu doğrultuda, karakteristik edim teorisi geliştirilmiş ve sözleşmeyle en sıkı ilişkili hukukun, karakteristik edim borçlusunun hukuku olduğu kabul edilmiştir⁸⁸. Ancak birlikte fikri mülkiyet haklarına ilişkin uyuşmazlıklarda, en yakın irtibatlı hukukun tespiti karakteristik edim teorisine bırakılmamış; bunun yerine, objektif bağlama kuralı getirilmiştir⁸⁹. Nitekim 28. madde, uygulanacak hukukun belirlenmesinde özel bir düzenleme öngörmekte; buna göre, hakkın devri veya kullanımına ilişkin işlemlerde devreden hukuku esas alınmaktadır.

Karakteristik edim, çift taraflı borç ilişkisi doğuran sözleşmelerde, sözleşmeye esaslı niteliğini kazandıran; onun hukuki niteliğini belirleyen ve diğer sözleşme türlerinden ayıran asli edim yükümlülüğünü ifade etmektedir⁹⁰.

⁸⁶ Bu durum, “istisna kuralı” veya “kaçış klozu” olarak adlandırılmakta ve Türk hukukunda birçok sözleşmeye ilişkin düzenlemede yer almaktadır. İstisna kuralı, 28. madde dışında, 24., 27. ve 29. maddelerde de düzenlenmiştir. Bkz. Öztürk, s. 188 dn. 35.

⁸⁷ Çelikel/Erdem, s. 448 dn.27.

⁸⁸ Aygün, Karakteristik Edim, s. 32.

⁸⁹ Öztürk, s. 189 dn. 35.

⁹⁰ Aygün, Karakteristik Edim, s. 33 dn. 86; Özel/Erkan/Pürselim/Karaca, s. 429 dn.27; Demir-

Gölge yazarlık sözleşmesi bağlamında karakteristik edim, gölge yazarın meydana getirdiği fikri eserin, sözleşmenin diğer tarafı olan kişinin adıyla yayımlanmasına rıza göstermesi ve bu duruma katlanmasıdır⁹¹. Bu durumda, en sıkı irtibatlı hukukun gölge yazar esas alınarak belirlenmesi gerekmektedir. Bununla birlikte, söz konusu düzenleme mutlak nitelikte değildir. Zira maddede, sözleşmenin tüm unsurları değerlendirildiğinde daha sıkı şekilde başka bir hukuk sistemiyle bağlantılı olduğunun anlaşılması halinde, bu sistemin hukukunun uygulanabileceği de ifade edilmiştir.

(4) Gölge Yazarın İşçi Olması Durumunda Uygulanacak Hukuk

Eser yaratım süreci, yalnızca bir bireyin özgür iradesi ve duygularıyla değil; aynı zamanda iş ilişkileri kapsamında da gerçekleşebilmektedir. Gölge yazarlık, bu bağlamda genellikle bir hizmet ilişkisi çerçevesinde, bir yazarın başka bir kişi adına eser üretmesini ifade etmektedir. Yukarıda açıklandığı üzere, yaratma gerçeği ilkesi uyarınca, eserin yaratılma saikinden bağımsız olarak, eseri fiilen meydana getiren kişi eser sahibi olarak kabul edilmektedir⁹². Bu ilke, gölge yazarlık durumlarında eserin yasal sahibinin kim olduğu sorusunu daha karmaşık hale getirebilmektedir.

Gölge yazarlık, çoğunlukla işverenin veya sözleşme tarafının yararına bir eser yaratımını içermektedir. Türk hukukunda, iş ilişkisi çerçevesinde yaratılan eserlerde eser sahibi, eseri fiziksel olarak meydana getiren kişidir⁹³. Ancak gölge yazarlık söz konusu olduğunda, eser üzerindeki mali haklar çoğunlukla işveren ya da müşteri lehine devredilmektedir. Türk hukukunda, bu hakların devri genellikle iş ilişkisi çerçevesinde zımni olarak kabul edilse de, açık bir sözleşmeyle güvence altına alınması yaygın bir uygulamadır. İşverenin eserin mali haklarını kullanma yetkisi, sözleşme şartlarına ve işin doğasına bağlı olarak belirlenmektedir.

MÖHUK m.28(3), iş ilişkisi kapsamında yaratılan fikri ürünlerin hangi hukuka tabi olacağını düzenlemektedir. Bu hüküm, gölge yazarlık gibi durumlarda da uygulanabilmektedir. İş sözleşmesi çerçevesinde meydana getirilen eserler, genellikle iş sözleşmesine uygulanacak hukuk uyarınca değerlendirilir. Bu durum, gölge yazarlığın hukuki boyutlarının, işçi-işveren

---

kol, s. 251 dn. 28.

⁹¹ Göka/Erdem, s. 511 dn.13; Karaaslan s. 767 dn.14.

⁹² Suluk/Karasu/Nal, s. 74 dn. 15.

⁹³ Suluk/Karasu/Nal, s. 76 dn. 15.

ilişkinin genel ilkeleriyle uyumlu bir şekilde ele alınmasını sağlamaktadır. Gölge yazarlık bağlamında işçi ve işveren ilişkisinin eşitsizliği dikkate alındığında, zayıf tarafın korunması ilkesi büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, işçi gölge yazar olarak konumlanmakta ve çoğu zaman mali haklarından feragat etmek zorunda kalmaktadır. Böyle bir durumda, eser sahibinin haklarının sınırlarının belirlenmesinde taraflar arasında yapılacak yazılı anlaşmalar büyük önem taşımaktadır. Bununla birlikte, MÖHUK m.27 uyarınca, iş ilişkisine uygulanacak hukuk tarafların yaptığı hukuk seçimine dayanmaktadır. Ancak bu seçim, işçinin mutad işyerinin bulunduğu ülkenin emredici hükümlerine aykırı olamayacağı belirtilmektedir⁹⁴. Bu düzenleme, gölge yazarın haklarının korunması açısından önemli bir güvence sağladığı kanaatindeyiz. Bu çerçevede, iş sözleşmesine uygulanacak hukuk belirlenirken, işçinin mutad işini ifa ettiği ülkenin hukukunun sağladığı koruma asgari düzey olarak esas alınacaktır. Taraflarca, bu ülkedeki koruma düzeyinden daha düşük bir koruma sağlayan bir hukukun seçilmesi halinde, bu seçime itibar edilmeyecek ve söz konusu hukuk uygulanmayacaktır. Böyle bir durumda, m. 27(2)-(3) fıkralarında yer alan objektif bağlama kuralları uyarınca uygulanacak hukuk belirlenecektir. 27. Maddenin ikinci fıkrası uyarınca, gölge yazarın işini mutad olarak yürüttüğü yerin hukuku uygulanacaktır. Ancak gölge yazar, işini başka bir ülkede geçici süreliğine ifa ediyorsa, bu başka ülke mutad işyeri olarak kabul edilmeyecektir. Keza, şunu da belirtmek gerekir ki m.27(3) hükmü uyarınca, gölge yazarın işçi olarak eseri birden fazla ülkede yaratması durumunda, işverenin esas işyerinin bulunduğu ülke hukukunun dikkate alınması gerekmektedir⁹⁵.

MÖHUK m.27(4) uyarınca, iş sözleşmesinin daha sıkı ilişkili olduğu bir hukukun varlığı halinde, hakim; objektif bağlama kurallarını (m.27(2)-(3)) uygulamak yerine bu hukuku uygulama takdirine sahiptir. Bu düzenleme, fikri mülkiyet sözleşmeleri bakımından öngörülen ve hakimi daha sıkı ilişkili hukuku uygulamakla yükümlü kılan m.28(2)'den farklıdır⁹⁶. Kanun koyucu, daha sıkı ilişkili hukukun işçiye yeterli koruma sağlamama ihtimaline karşılık, hakime zorunluluk değil, takdir yetkisi tanımıştır. Bu takdirin kullanılmasında temel ölçüt ise işçinin menfaatidir.

⁹⁴ Elçin, s. 70-71; Şahin, s. 35 vd.

⁹⁵ Aygül/Çoban, s. 1822 vd.

⁹⁶ Toker, s.70 dn. 39.

III. UYGULANACAK HUKUKA GETİRİLEN SINIRLAMALAR

A. Doğrudan Uygulanan Kurallar

Bir devletin sosyal, siyasal yahut iktisadi temel düzeninin muhafazasını teminen konulmuş hukuk kurallarına doğrudan uygulanan kurallar adı verilmektedir⁹⁷. Bununla birlikte, zayıf tarafın korunması düşüncesiyle konulan kurallar da doğrudan uygulanan kural niteliğindedir⁹⁸. Türk hukukunda doğrudan uygulanan kurallar, MÖHUK m.6 ve m.31 hükümlerinde düzenlenmiştir. MÖHUK m.6, Türk hukukunun doğrudan uygulanan kurallarını genel bir çerçeve olarak ele alırken; m.31 ise sözleşmeden doğan uyuşmazlıklarda, üçüncü ülkelerin doğrudan uygulanan kurallarını dikkate alma imkanı tanımaktadır. MÖHUK m.6, Türk hukukuna özgü düzenlemelerin yabancı hukukun uygulanmasını sınırlayabileceğini öngörmektedir. Buna karşılık, m.31; üçüncü ülkelerin doğrudan uygulanan kurallarının, *lex causae* uygulanırken dikkate alınmasını zorunlu kılmaktadır.

Gölge yazarlık sözleşmeleri bağlamında, doğrudan uygulanan kuralların belirlenmesi büyük önem arz etmektedir. Hukuk sistemlerinde bu kurallar kesin bir biçimde tanımlanmadığından, gölge yazarlık sözleşmelerine hangi düzenlemelerin uygulanacağı tartışmalı hale gelmektedir. Bu tür sözleşmelerden doğan fikri haklar, sosyo-ekonomik niteliği olması nedeniyle genellikle ülkesellik prensibi çerçevesinde değerlendirilmektedir⁹⁹. Bu prensip, fikri hakların yalnızca ilgili ülke sınırları içinde etkili olduğunu ifade etmektedir¹⁰⁰. Doktrindeki bir görüşe göre¹⁰¹, fikri mülkiyet haklarına ilişkin tüm düzenlemeler, ülkesellik prensibi gereği doğrudan uygulanan kurallar niteliğindedir. Buna karşılık, bizim de katıldığımız bir diğer görüşe göre¹⁰² bu kurallar sınırlandırılmalı ve her bir düzenleme ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Gölge yazarlık sözleşmeleri bağlamında, eser sahibinin korunmasına yönelik hükümler doğrudan uygulanan kurallar arasında değerlendirilebilmektedir. Bununla birlikte, cayma hakkı veya manevi haklara ilişkin düzenlemeler her

---

⁹⁷ Özdemir Kocasakal, s. 8 dn. 65.

⁹⁸ Özdemir Kocasakal, s. 101 dn. 65.

⁹⁹ Ülkesellik prensibinin her kapıyı açan çilingir anahtarı haline getirilmesi de doktrinde eleştirilmektedir. Bkz. Erdem, Ülkesellik, s. 41 dn. 59.

¹⁰⁰ Erdem, Ülkesellik, s. 45 dn. 59.

¹⁰¹ Fawcett/Torremans, s. 782; Torremans, Overriding Mandatory Rules, s. 746-748.

¹⁰² Sargın, Milletlerarası Unsurlu Patent, s. 144 dn.33.

durumda doğrudan uygulama niteliği taşımamaktadır. Doğrudan uygulanan kuralların istisnai karaktere sahip olması, bu tür hükümlere ilişkin genişletici yorum yapılmasını sınırlamaktadır. Aksi takdirde, yabancı hukukun uygulanabilirliği tehlikeye düşebilecektir. Bu çerçevede, sözleşme statüsünden kaynaklanan olumsuz sonuçların kamu düzeni müdahalesi yoluyla giderilmesi isabetli olacaktır¹⁰³.

B. Kamu Düzeni

Toplumun temel değerlerini ve düzenini koruma amacı taşıyan kamu düzeni, hem mahalli hukukta hem de milletlerarası özel hukukta anahtar kavram olarak yer almaktadır¹⁰⁴. Kamu düzeninin önemi; toplumsal, siyasal, hukuki ve ahlaki dengelerin korunması bakımından belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır.¹⁰⁵ Milletlerarası özel hukuk bağlamında, kamu düzeni ihlalleri adaletin sağlanması amacıyla benimsenmiş genel ilkelerin uygulanmasına engel teşkil edebilmektedir. Bu gibi durumlarda *lex fori* uygulanabilmektedir. Özellikle yabancı bir hukukun, yerel toplumun temel normlarına ve düzenine ciddi bir tehdit oluşturduğu hallerde, kamu düzenine aykırılık gerekçesiyle söz konusu yabancı hukukun somut olaya uygulanması reddedilmektedir.¹⁰⁶ Türk hukukunda kamu düzenine ilişkin hükümler, MÖHUK m.5'te düzenlenmiştir. Anılan madde uyarınca, yabancı hukukun uygulanmasının Türk kamu düzenine açıkça aykırı olması halinde, ilgili hüküm uygulanmayacak; gerekli görüldüğü takdirde Türk hukuku hükümleri devreye girecektir¹⁰⁷.

Gölge yazarlık sözleşmeleri çerçevesinde kamu düzenine yönelik müdahale gerek mali gerekse manevi boyutları itibarıyla özel bir önem taşımaktadır. Bu bağlamda özellikle manevi haklar dikkat çekici bir örnek teşkil etmektedir. Bazı hukuk sistemlerinde manevi hakların devri yasaklanmışken, bazı sistemlerde bu hakların devrine izin verilebilmektedir. Türk hukukunda ise manevi hakların devri mümkün değildir. Ancak yukarıda ayrıntılı biçimde açıklandığı üzere, Türk hukukunda manevi hakların kullanılmasının devri mümkündür. Gerçekten de FSEK m.14(3) ile m. 16(3), manevi hakkın kullanılmasının, eser sahibinin şeref ve itibarını zedelememesi

¹⁰³ Dardağan, s.277 dn.32.

¹⁰⁴ Kamu düzeni kavramı, zorunlu uygulama alanı bulan emredici kurallar bütünüünün olumsuz yönünü teşkil eden bir ilke olarak nitelendirilebilir. Bkz. Torremans, Public Policy, s. 749.

¹⁰⁵ Çörtoğlu Koca, Tanıma ve Tenfiz, s. 5; Briggs, s. 208-209.

¹⁰⁶ Demir Gökyayla, s. 278; Giray, s. 617; Esen, s. 66.

¹⁰⁷ Detaylı bilgi için bkz. Ruhi, s. 1 vd.

ve eserin özelliğiyle niteliğini bozmaması gerektiğini açıkça hüküm altına alınmıştır. Keza, bu yetkinin açıkça kötüye kullanılması halinde, eser sahibine bu yetkiyi her zaman ve her koşulda geri alma imkanı tanınmıştır. Söz konusu düzenlemeler, manevi hakların eser sahibinin kişilik değerleriyle sıkı bir ilişki içinde bulunduğunu ve bu hakların esasen kişilik hakkı temelli bir korumaya tabi olduğunu açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu çerçevede, eser sahibinin kişilik değerlerine zarar verecek biçimde eserde değişiklik yapılmasına veya eserin bu sonucu doğuracak biçimde kamuya sunulmasına izin veren yabancı hukuk kurallarının, FSEK m.5 uyarınca kamu düzenine aykırılık nedeniyle Türkiye’de uygulanmayacağı söylenebilir¹⁰⁸. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri hukukunda manevi haklar sınırlı bir biçimde tanınmakta ve bu haklardan sözleşme yoluyla feragat edilebilmektedir¹⁰⁹. Bu doğrultuda, Amerikan hukukuna tabi olarak düzenlenmiş ve manevi haklardan feragati öngören bir gölge yazarlık sözleşmesi, Türk kamu düzeni müdahalesiyle karşılaşacak ve Türkiye’de geçerlilik kazanamayacaktır. Zira manevi haklar, insan hakları çerçevesinde değerlendirilmekte olup, devredilemez ve vazgeçilemez nitelikleriyle çoğunlukla doğal haklar kategorisinde mütalaa edilmektedir¹¹⁰. Bu noktada önemle belirtmek gerekir ki uygulanacak hukukun nitelendirilmesinin, fikri hak statüsü kapsamında yapılması, söz konusu sonucun değişmesine etkili olmayacaktır.

Mali haklar açısından kamu düzeninin müdahalesi, gölge yazarlık sözleşmelerinde daha karmaşık bir durum yaratabilmektedir. Özellikle gelecekte üretilecek eserlerin toplu olarak devrini öngören sözleşmeler, Türk hukukunda ve birçok hukuk sisteminde yasaklanmıştır¹¹¹. FSEK m. 51 hükmü uyarınca, telif hakkı sözleşmelerinde devredilen hakların açıkça belirtilmesi zorunludur; belirtilmeyen haklar devredilemez. Buna karşılık, bazı Anglo-Sakson hukuk sistemlerinde tüm hakların tek bir sözleşme ile devri mümkündür¹¹². Örneğin, Amerikan hukukunda bir gölge yazarın tüm mali haklarını tek bir sözleşme ile devretmesi mümkündür. Bu durumda, söz konusu sözleşmenin Türk hukukunda geçerliliği değerlendirilirken, Türk

---

¹⁰⁸Dardağan, s. 271 dn. 32.

¹⁰⁹Detaylı bilgi için bkz. United States Copyright Office, *Authors, Attribution, and Integrity: Examining Moral Rights in the United States* (Report of the Register of Copyrights, April 2019).

¹¹⁰Dardağan, s. 268 dn.32.

¹¹¹Dardağan, s. 270 dn.32.

¹¹²Ginsburg, s. 395 vd.

kamu düzeninin müdahalesiyle karşılaşp karşılaşmayacağı sorusu gündeme gelmektedir. Nitekim FSEK m. 8(3) hükmü sinema eserlerine özgü olarak, mali hakların yapımçıya devri halinde, aksine bir düzenleme bulunmadıkça, yapımçının eser üzerinde çoğaltma, yayma, her türlü temsil ve işleme haklarını kendiliğinden kazanacağını öngörmektedir. Bu düzenleme, FSEK m. 52'de yer alan ve mali hakların açıkça belirtilerek, ayrı ayrı devrini şart koşan genel ilkeye önemli bir istisna teşkil etmektedir. Dolayısıyla bu hüküm, iç hukukta söz konusu maddenin mutlak anlamda emredici nitelikte olmadığını da ortaya koymaktadır. Bizim de katıldığımız görüşe göre, Türk mahkemeleri mali hakların topluca devrine olanak tanıyan yabancı hukuk kaynaklı telif sözleşmelerini değerlendirirken, bu tür hükümlerin kamu düzenine aykırılığı gerekçesiyle geçersizliğine hükmetmemelidir¹¹³.

Gölge yazarlık sözleşmelerinde bir diğer önemli mesele, *lex fori* tarafından tanınan cayma veya fesih hakkının, sözleşmeye uygulanacak yabancı hukuk tarafından öngörülmemesi durumunda ortaya çıkmaktadır. Henüz meydana gelmemiş eserler veya aynı türden tüm eserler üzerindeki mali hakların devrine ilişkin bir sözleşmenin, taraflara fesih imkanı tanımayan bir yabancı hukuka tabi olması halinde, kişilik haklarının ihlali gündeme gelebileceğinden, kamu düzeni müdahalesi söz konusu olabilmektedir¹¹⁴. Ancak bu gibi durumlarda, kamu düzeni müdahalesine yalnızca eserin sahibinin kişilik haklarına ciddi zarar verilmesi ve bu zarar ile Türk kamu düzeni arasında açık ve doğrudan bir bağlantının bulunması halinde başvurulabilecektir.

SONUÇ

Gölge yazarlık sözleşmeleri, gerek eser sahipliği kavramı gerekse mali ve manevi hakların devri ile kullanımı bakımından, milletlerarası özel hukukun karmaşık vasıflandırma sorunlarını gündeme getirmektedir. Türk hukuku açısından temel ilke, eseri meydana getiren kişinin eser sahibi olduğudur. Türk hukuku bakımından gölge yazarlık sözleşmeleri, eseri meydana getiren kişinin eser sahibi olduğu ilkesi çerçevesinde değerlendirilmelidir. Bu bağlamda, gölge yazar, her ne kadar görünürde eser sahibi olarak tanınmasa da, hukuken eserin gerçek sahibidir.

Mali haklar yönünden gölge yazarlık sözleşmeleri, tarafların iradesine

¹¹³Dardağan, s.272 dn.32.

¹¹⁴Dardağan, s.273 dn.32.

geniş ölçüde önem vermekte ve hukuk seçimi serbestisini kabul etmektedir. Gölge yazarlık sözleşmelerinde mali hakların devri söz konusu olduğunda, taraf iradeleri doğrultusunda seçilen hukuk uygulanabilirken; manevi hakların devri bakımından, koruma ülkesi hukukunun (*lex loci protectionis*) mutlak üstünlüğü geçerlidir. Manevi hakların doğası gereği devredilememesi ilkesi, Türk hukukunda kamu düzeni kapsamında korunduğundan, yabancı hukuka dayalı olarak manevi hakların devrini öngören düzenlemelerin Türkiye’de uygulanması mümkün değildir. Ancak manevi hakların kullanımının devri, tarafların sözleşme serbestisi çerçevesinde mümkündür. Bu nedenle, gölge yazarlık sözleşmelerinde bir manevi hakkın devrinden değil, manevi hakkın kullanımının devrinden söz edilmekte olup taraf iradeleri bu konuda belirleyici olmaktadır. Bu durum, gölge yazarlık sözleşmesini esasen sözleşmesel bir ilişki olarak nitelendirmeyi gerekli kılmakta ve buna bağlı olarak MÖHUK m. 28’in uygulama alanı bulduğunu göstermektedir.

Gölge yazarlık sözleşmesine uygulanacak hukukun belirlenmesinde tarafların hukuk seçimi yapma serbestisi esastır. Tarafların açık veya örtülü bir şekilde hukuk seçimi yapmadıkları hallerde, devreden tarafın işyeri veya mutad meskeni esas alınarak, objektif bağlama kuralları çerçevesinde uygulanacak hukuk belirlenmektedir. Ancak somut olayın tüm koşulları değerlendirildiğinde, sözleşme ile daha sıkı ilişkili bir hukuk sisteminin bulunduğu sonucuna varılırsa, bu hukuk da uygulanabilecektir. Öte yandan, doğrudan uygulanan kurallar ve kamu düzenine müdahale mekanizmaları yoluyla sözleşmeden doğan taraf iradesi sınırlandırılabilir. Özellikle manevi haklar bakımından, eser sahibinin kişilik değerlerine zarar verecek hükümlerin, Türk kamu düzenine açıkça aykırı kabul edilerek uygulanmadığı görülmektedir. Mali hakların toplu devri bir şekilde devri konusunda ise Türk hukukunda daha esnek bir yaklaşım benimsenmiş olup, yabancı hukuk kaynaklı sözleşmelerin geçerliliğinin kamu düzeni gerekçesiyle mutlak surette reddedilmesi isabetli bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Akıncı, Ziya, *Milletlerarası Özel Hukuk*, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2020.
- Aprile, J. Vincent II, “Ghostwriter: A New Legal Superhero”, *GPSolo*, 2009, Vol. 26, No. 1, s. 26-27.
- Arslan, İlyas, “5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun Uyarınca Sözleşmeden Doğan Borç İlişkilerinde Zımni Hukuk Seçimi”, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 2016, C. 33, S. 2, s. 1-41.
- Arslan, İlyas, *Milletlerarası Özel Hukukta Mutad Mesken Kavramı*, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul 2014.
- Aybay, Rona/Dardağan, Esra, *Uluslararası Düzeyde Yasaların Çatışması (Kanunlar İhtilafı)*, 2. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2008.
- Aygül, Musa/Çoban, Nazlı, “Birden Fazla Ülkede İfa Edilen İş Sözleşmelerinde Mutad İşyerinin Tespiti”, *Terazi Hukuk Dergisi*, 2020, C. 15, S. 169, s. 1815-1832.
- Aygün, Mesut, “Yabancılık Unsurunun Mahiyeti ve Yargılamadaki Rolü”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan, 2014, C. 16, s. 1025-1066.
- Aygün, Mesut, “Karakteristik Edim Teorisi”, *Eskişehir Barosu Dergisi*, 2005, S. 6, s. 29-51.
- Ayhan İzmirli, Lale, *Avrupa Birliği ve Türk Hukuklarına Göre İnternet Ortamında Fikri Mülkiyet Haklarının İhlali ve Korunması*, Seçkin Yayınevi, Ankara 2012.
- Bellican, Cüneyt, *Fikri Hukukta Manevi Haklar ve Manevi Hakların Korunması*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2008.
- Bozgeyik, Hayri, “Fikir ve Sanat Eserlerinde Hususiyet”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, 2009, C. 25, S. 3, s. 170-222.
- Brandt, Deborah, “Who’s the President?: Ghostwriting and Shifting Values in Literacy”, *College English*, 2007, Vol. 69, No. 6, s. 549-571.
- Briggs, Adrian, *The Conflict of Laws*, 3. Baskı, Oxford University Press,

Oxford 2013.

Can, Hacı/Ergene, Deniz/Şahan, Ferit Çağdaş/Öztürk, Esra, Milletlerarası Özel Hukuk, 7. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2025.

Canyaş, F. Aslı Bayata, “Roma I Tüzüğü ile Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun Uyarınca Sözleşmeden Doğan Borç İlişkilerinde Örtülü Hukuk Seçimi”, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, 2011, C. 1, S. 1, s. 110-121.

Cuniberti, Gilles, Conflict of Laws: A Comparative Approach, Edward Elgar Publishing, Cheltenham 2017.

Çalışkan, Yusuf, Uluslararası Fikri Mülkiyet Hukukunda Uyuşmazlık Çözüm Mekanizmaları: WIPO Tahkimi ve Dünya Ticaret Örgütü, Değişim Yayınları, Sakarya 2008.

Çelikel, Aysel/Erdem, B. Bahadır, Milletlerarası Özel Hukuk, 16. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul 2020.

Comba, Maria Campo, The Law Applicable to Cross-border Contracts involving Weaker Parties in EU Private International Law, Springer, Cham 2021.

Çörtoğlu Koca, Sema, Fikri Mülkiyet Haklarından Doğan Uyuşmazlıklarda Mahkemelerin Milletlerarası Yetkisi, Yetkin Yayınları, Ankara, 2023.

Çörtoğlu Koca, Sema, “Sınai Mülkiyet Haklarına İlişkin Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Münhasır Yetki Sorunu”, Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2025, C. 11, S. 1, s. 1-20.

Dardağan, Esra, Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Haklardan Doğan Kanunlar İhtilafı, Betik Yayıncılık, İstanbul 2000.

Dardağan Kibar, Esra, “Fikri Haklar Alanında Uygulanacak Hukuk Sorunu”, Milletlerarası Özel Hukukta Güncel Konular Sempozyumu, Yetkin Yayınları, Ankara 2016, s. 439-456 (Editörler: Tiryakioğlu, Bilgin/Aygün, Mesut/Önal, Ali/Altıparmak, Kübra/Kaya, Cansu).

Demir Gökyayla, Cemile, Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Kamu Düzeni, Seçkin Yayınları, Ankara 2001.

Demirkol, Berk, Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında

- Kanun'un 24. Maddesi Çerçevesinde Sözleşmeye Uygulanacak Hukuk, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2011.
- Doğan, Vahit/Yılmaz, Alper Çağrı/Ayhan İzmirli, Lale, Milletlerarası Özel Hukuk, 9. Baskı, Savaş Yayınları, Ankara 2023.
- Elçin, Doğa, Milletlerarası Unsurlu Bireysel ve Toplu İş Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk, Adalet Yayınevi, Ankara 2012.
- Erdem, B. Bahadır, "Fikri Haklarda Ülkesellik Prensibi", Prof. Dr. Nihal Uluocak'a Armağan, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul 1999, s. 39-55 (Editör: İstanbul Üniversitesi).
- Erdem, B. Bahadır, Patent Hakkının Korunmasına ve Patent Hakkına İlişkin Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk, 2. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul 2002.
- Esen, Emre, "Alman Hukukunda İhtarlı Basit Dava Usulü (Mahnverfahren) Çerçevesinde Verilen Kararların Türk Hukukunda Tenfizi", Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, 2007, C. 27, S. 1-2, s. 21-80.
- Fentiman, Richard, "Choice of Law and Intellectual Property", Intellectual Property and Private International Law – Heading for the Future, Hart Publishing, Oxford 2005, s. 129-150 (Editors: Drexl, Josef/Kur, Annette).
- Garber, Marjorie, Shakespeare's Ghost Writers: Literature as Uncanny Causality, Routledge, New York 1987.
- Garnett, Richard, "Intellectual Property and Private International Law: Strangers in the Night?", Across Intellectual Property: Essays in Honour of Sam Ricketson, Cambridge University Press, Cambridge 2020, s. 128-172 (Editors: Austin, Graeme/Christie, Andrew F./ Kenyon, Andrew T./Richardson, Megan).
- Ginsburg, Jane C., "Conflicts of Copyright Ownership Between Authors and Owners of Original Artworks: An Essay in Comparative and International Private Law", Columbia-VLA Journal of Law & the Arts, 1993, Vol. 17, No. 3, s. 395-416.
- Ginsburg, Jane C./Sirinelli, Pierre, "Private International Law Aspects of Authors' Contracts: The Dutch and French Examples", Columbia Journal

- of Law & the Arts, 2015, Vol. 39, No. 2, s. 171-194.
- Giray, Faruk Kerem, “Tenfize İlişkin Üç Soru: Tenfize Konu Yabancı İlamın Hukuk Devletinden Sadır Olması Gerekir Mi? Arabuluculuk Neticesinde Yapılan Sulh Anlaşması Tenfiz Edilebilir Mi? Yabancı Mahkemeden Sadır Ödeme Emri Kararı Tenfiz Edilebilir Mi?”, *Public and Private International Law Bulletin*, 2019, C. 39, S. 2, s. 609-643.
- Goldstein, Paul/Hugenholtz, P. Bernt, *International Copyright: Principles, Law and Practice*, Oxford University Press, Oxford 2019.
- Govindaraj, V.C., *Private International Law A Case Study*, Oxford University Press, Yeni Delhi 2018.
- Göka, Emir/Erdem, Bedirhan, “Gölge Yazarlık Sözleşmelerinin Geçerliliği ve Akademik Gölge Yazarlığın Cezalandırılabilirliği Üzerine Bir Değerlendirme”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 2022, C. 28, S. 1, s. 489-574.
- Grossman, Mahesh, *Write a Book Without Lifting a Finger*, 10 Finger Press, Chicago 2003.
- Güngör, Gülin, *Türk Milletlerarası Özel Hukuku*, 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2021.
- Hook, Maria, *Choice of Contract Law*, Hart Publishing, Portland 2016.
- Kaplan, Yavuz, *İnternet Ortamında Fikri Hakların Korunmasına Uygulanacak Hukuk*, Seçkin Yayınevi, Ankara 2004.
- Karaaslan, Pelin, “Gölge Yazarlık Sözleşmesi”, *Terazi Hukuk Dergisi*, 2020, C. 15, S. 164, s. 765-773.
- Knapp, John C./Hulbert, Azalea M., *Ghostwriting and the Ethics of Authenticity*, Palgrave Macmillan, New York 2017.
- Kono, Toshiyuki/Jurcys, Paulius, “General Report”, *Intellectual Property and Private International Law: Comparative Perspectives*, Hart Publishing, Oxford 2012, s. 1-217 (Editor: Kono, Toshiyuki).
- Lastowka, Greg, “The Trademark Function of Authorship”, *Boston University Law Review*, 2005, Vol. 85, No. 4, s. 1172-1239.
- May, Ernest R., “Ghost Writing and History”, *The American Scholar*, 1953,

- Vol. 22, No. 4, s. 459-465.
- Moynihan, Cornelius J. Jr, “Ghostwriters in the Courts”, *Litigation*, 1991, Vol. 17, No. 2, s. 37-55.
- Mumford, Andrew/Bayford, Katherine, “Ghostwriting History: Churchill, Kennedy and the Authenticity of Authorship”, *The International History Review*, 2024, Vol. 47, No. 1, s. 1-16.
- Nomer, Ergin, *Devletler Hususi Hukuku*, 22. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul 2017.
- Ömeroğlu, Ekin, “Fikri Mülkiyet Haklarının İhlaline Uygulanacak Hukukta ‘Soft Law’ Tarafından Hukuk Seçimine Yer Verilmesi”, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 2020, C. 40, S. 1, s. 55-77.
- Özdemir Kocasakal, Hatice, “Sözleşmelere Uygulanacak Hukukun MÖHUK m. 24 Çerçevesinde Tespiti ve Üçüncü Devletin Doğrudan Uygulanan Kuralları”, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 2010, C. 30, S. 1-2, s. 27-62.
- Özel, Sibel/Erkan, Mustafa/Pürselim, Hatice Selin/Karaca, Hüseyin Akif, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 3. Baskı, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul 2024.
- Özkan, Işıl, *Devletler Özel Hukukunda İkametgah, Mutad Mesken ve İşyeri Bağlama Noktalarının Yeniden Değerlendirilmesi*, Naturel Yayıncılık, Ankara 2003.
- Öztürk, Ayşenur, *Türk Hukukunda ve Karşılaştırmalı Hukukta Telif Hakkına İlişkin Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk*, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul 2019.
- Paralikas, Apostolos, “Can Ghostwriting Be Considered Consensual Plagiarism?”, *IDEA: The Intellectual Property Law Review*, 2022, Vol. 63, No. 1, s. 67-83.
- Pürselim Arning, Hatice Selin, “Milletlerarası Özel Hukukta Eser Sahibinin Ölümünden Sonra Telif Hakları: Sanatçı Salvador Dali ile ilgili Tokyo Yüksek Mahkemesi’nin ve Fransız Mahkemesi’nin Kararları”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2013, C. 21, S. 1, s. 243-264.

- Polater, Salih, Fikir ve Sanat Eserleri Hukukuna Göre Güzel Sanat Eserleri ve Eser Sahibinin Hakları, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul 2021.
- Posner, Richard A., Cardozo: A Study in Reputation, University of Chicago Press, Chicago 1990.
- Ruhi, Ahmet Cemal, Milletlerarası Özel Hukukta Kamu Düzeni Müdahalesi, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul 2019.
- Sargın, Fügen, “5718 sayılı MÖHUK Çerçevesinde Fikri ve Sınai Haklar ile İlgili Milletlerarası Unsurlu Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk”, Avrupa’da Devletler Özel Hukuku ve Yeni Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun’un Akitler ve Ticaret Hukukuna İlişkin Hükümleri, Koç Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dr. Nüsret-Semahat Arsel Uluslararası Ticaret Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi Konferans Yayınları, İstanbul 2010, s. 171-197 (Editör: Koç Üniversitesi).
- Sargın, Fügen, Milletlerarası Unsurlu Patent ve Ticari Marka Lisansı Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk, Turhan Kitabevi, Ankara 2002.
- Sarıöz Büyükalp, İpek, “Mutad İşyeri Kavramı ve MÖHUK m. 27/f. 3’ün Uygulanması Sorunu”, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, 2019, C. 8, S. 2, s. 195-248.
- Stone, Peter, “The Concept of Habitual Residence in Private International Law”, Anglo-American Law Review, 2000, Vol. 29, No. 3, s. 342-347.
- Suluk, Cahit/Karasu, Rauf/Nal, Temel, Fikri Mülkiyet Hukuku, 6. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2022.
- Şahin, Beyza Ç., Bireysel İş Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul 2021.
- Şanlı, Cemal/Esen, Emre/Ataman Figanmeşe, İnci, Milletlerarası Özel Hukuk, 11. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul 2024.
- Tarman, Zeynep Derya, “5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun (MÖHUK) Uyarınca Yabancılık Unsuru Taşıyan Akdi Borç İlişkilerinde Hukuk Seçimi”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 2010, C. 26, S. 1, s. 143-171.

- Tekinalp, Gülören, *Milletlerarası Özel Hukuk: Bağlama ve Usul Hukuku Kuralları*, 13. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2020.
- Toker, Ali Gümrah, “5718 Sayılı MÖHUK Çerçevesinde Telif Hakkına İlişkin Sözleşmenin Esasına Uygulanacak Hukuk”, *Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi*, 2022, C. 8, S. 1, s. 51-74.
- Torremans, Paul, “Article 3:901 Overriding Mandatory Rules”, *Conflict of Laws in Intellectual Property: The CLIP Principles and Commentary*, Oxford University Press, Oxford 2013, s. 737-749 (Editors: Basedow, Jürgen/Drexl, Joseph).
- Torremans, Paul, “Article 3:902 Public Policy”, *Conflict of Laws in Intellectual Property: The CLIP Principles and Commentary*, Oxford University Press, Oxford 2013, s. 749-752 (Editors: Basedow, Jürgen/Drexl, Joseph).
- United States Copyright Office, Authors, Attribution, and Integrity: Examining Moral Rights in the United States (Report of the Register of Copyrights, April 2019). (<https://www.copyright.gov/policy/moralrights/full-report.pdf>, Erişim Tarihi: 05.03.2025).
- Uyanık Çavuşoğlu, Ayfer, “İnternet Ortamında İşlenen Haksız Fiil Sorumluluğuna Uygulanacak Hukuk”, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 2002, C. 22, S. 2, s. 967-998.
- Van Eechoud, Mireille, “Alternatives to the lex protectionis as the Choice-of-Law Rule for Initial Ownership of Copyright”, *Intellectual Property and Private International Law*, Hart Publishing, Oxford 2005, s. 289-307 (Editors: Drexl, Josef/Kur, Annette).
- Yellin, Hannah, *Celebrity Memoir: From Ghostwriting to Gender Politics*, Palgrave Macmillan, Londra 2020.
- Zaytseva, N., “Ghostwriters as a Legal Phenomenon. Features and Prospect of Legal Regulation of Their Activities”, *Norwegian Journal of Development of the International Science*, 2020, Vol. 38, No. 1, s. 29-33.
- Zhang, Mo, “Habitual Residence v. Domicile: A Challenge Facing American Conflicts of Laws”, *Maine Law Review*, 2018, Vol. 70, No. 1, s. 161-197.

1. Finansal Destek Beyanı | Financial Support Statement

Bu çalışma herhangi bir finansal destek almadan gerçekleştirilmiştir. | This research received no financial support.

2. Çıkar Çatışması Beyanı | Conflict of Interest Statement

Yazar, çıkar çatışması bulunmadığını beyan etmektedir. | The author declare no conflict of interest.

3. Etik Kurul Onayı | Ethics Committee Approval

Bu çalışma için etik kurul onayı gerekmemektedir. | Ethics committee approval was not required for this study.

4. Yazar Katkı Beyanı | Author Contributions

Bu makale yazar tarafından tek başına hazırlanmıştır. | This article was solely authored by the writer.

5. Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı | Research and Publication Ethics Statement

Yazar, çalışmada akademik etik kurallara uyulduğunu ve herhangi bir etik ihlal bulunmadığını beyan etmektedir. | The author declare that all ethical guidelines for research and publication have been followed and that no violations have occurred.

6. İntihal Taraması ve Hakemlik Süreci | Plagiarism and Peer Review Statement

Makale, intihal programıyla taranmış ve çift kör hakemlik sürecinden geçmiştir. | This article was screened by plagiarism detection software and evaluated through a double-blind peer-review process.